

Harmoninen seinäkalenteri

Viestinnän koulutusohjelma
Digitaalinen viestintä
Opinnäytetyö
8.11.2010

Katri Lehmussaari

Koulutusohjelma Viestintä		Suuntautumisvaihtoehto Digitaalinen viestintä	
Tekijä Katri Lehmusaaari			
Työn nimi Harmoninen seinäkalenteri			
Työn ohjaaja/ohjaajat Pauli Laine, Nina Kangas-Rautio, Jaakko Ruuttunen			
Työn laji Opinnäytetyö	Aika 8.11.2010	Numeroidut sivut + liitteiden sivut 46+4	
<p>Opinnäytetyöni koostuu kahdesta osasta, joista toinen on kirjallinen tutkimusosio ja toinen toiminnallinen projekti. Opinnäytetyön teoriaosuudessa tutkitaan erilaisia keinoja, joilla tavoittaa yhtenäinen kokonaisuus visuaalisessa suunnittelussa värejä hyödyntämällä. Työn toiminnallisena osana toteutetaan seinäkalenteri, jonka värimäärittelyn kulmakivenä on lähiväriharmonia.</p> <p>Kirjallisessa tutkimusosiossa perehdytään tekijöihin, jotka ovat olennaisia värien harmoniaa käsiteltäessä. Tutkimuksen kohteina ovat monialaiset väriharmoniat, jotka pohjautuvat yleensä ennalta määritettyyn väriteoriaan. Vuosien varrella erilaisia väriteorioita on kehitelty monenlaisia ja niiden paikkansapitävyydestä voidaan olla montaa mieltä. Tavoitteena on ratkaista, mistä ja miten syntyy yhtenäinen ja eheä värimaailma opinnäytetyöni visuaaliselle tuotokselle. Yhtenä päämääränä on selvittää onko täydellistä värien harmoniaa edes mahdollista saavuttaa.</p> <p>Toiminnallisen osan lopputulos on painovalmis seinäkalenteri vuodelle 2011. Kalenterin kuvitukset rakentuvat yhden pääteeman ja väriharmonian ympärille synnyttäen värikkään ja ilakoivan sirkusaiheisen kokonaisuuden. Kalenterin värivalinnoilla ja elementtien asemoinnilla pyritään tuomaan esille sekä välittämään sirkukselle ominaista hilpeää tunnelmaa.</p>			
Teos/Esitys/Produktio Väriharmoninen sirkusaiheinen seinäkalenteri vuodelle 2011			
Säilytyspaikka Metropolia Tikkurila, kirjasto			
Avainsanat Väri, väriharmonia, kalenteri			

Culture

Degree Programme in Media		Specialisation Digital Media
Author Katri Lehmussaari		
Title Harmonic wall calendar		
Tutor(s) Pauli Laine, Nina Kangas-Rautio, Jaakko Ruuttunen		
Type of Work Thesis	Date 8.11.2010	Number of pages + appendices 46+4
<p>This thesis consists of two parts, one of which is a written research component and the second a functional project. The main role of the theory component is to examine variety of ways to reach a unified entirety in visual design by using colors. The functional project of the thesis is a wall calendar based on close color harmony.</p> <p>The written part of the research focuses on factors that are essential when dealing with the harmony of colors. Over the years, various color theories have been developed and their accuracy still divides opinions. This study consists of multidisciplinary colorharmonies generally based on a predefined color theory. The aim is to resolve the mystery on how to create a coherent and integrated colors for the visual product of the thesis. One purpose is to determine whether a complete harmony of colors can even be achieved.</p> <p>The result of the entire research is a print-ready wall calendar for the year 2011 based on the main circus theme and the chosen color harmony theory. With the color choices and the positioning of the elements, the goal is to create colorful and rejoice combination, which brings out the jolly mood of circus.</p>		
Work / Performance / Project Harmonic wall calendar 2011 based on circus theme and colorharmony		
Place of Storage The Metropolia Library Tikkurila unit		
Keywords Color, colorharmony, calendar		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
1.1 Taustatiedot.....	2
1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet.....	3
1.3 Aiheen rajausta ja rakenne.....	4
2 KALENTERIANALYYSI.....	5
2.1 Kalenterin tarkoitus.....	5
2.2 Kalenterin kohderyhmä	5
2.3 Kolme esimerkkikalenteria	5
3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	9
3.1 Väri	9
3.1.1 Värien kolme perusmääritettä.....	9
3.1.2 Värien luokittelu väriympyrässä.....	11
3.1.3 Värien sekoittuminen	12
3.2 Harmonia.....	13
3.2.1 Harmonia käsitteenä	13
3.2.2 Erilaisia väriharmonioita	14
3.2.3 Disharmonia.....	16
3.3 Johannes Itten	17
3.3.1 Väriympyrä	17
3.3.2 Värisävyjen seitsemän rinnastusta	18
3.3.3 Värisoinnut.....	25
4 PROJEKTIN KULKU	27
4.1 Sanoista kuvituksiin	27
4.2 Koko.....	29
4.3 Aikapalkki	29
4.4 Typografia	30
4.7 Kansi	38
4.8 Painoprosessi ja sidonta	39
5 LOPUKSI	40
5.1 Teoreettiset johtopäätökset.....	40
5.2 Projektin yhteenveto.....	42
LÄHTEET	43
KUVAT	44
LIITTEET	46

1 JOHDANTO

1.1 Taustatiedot

Opinnäytetyöni on kaksiosainen ja se koostuu projektiluontoisesta visuaalisesta luomuksesta sekä tutkimuspohjaisesta kirjallisesta osasta. Pääpaino opinnäytetyössäni on graafisella teoksella, jonka visuaalisessa ilmeessä olen pyrkinyt tavoittamaan mahdollisimman harmonisen värimaailman lähisävyharmoniaan perustuvan väriteorian pohjalta. Opinnäytetyöni projektiosana olen toteuttanut omista kuvituksistani rakentuvan sirkusaiheisen seinäkalenterin, joka käsittää kaksitoista kuvaa, yksi vuoden jokaista kuukautta kohden. Kirjallisessa tutkimusosassa projektityön rinnalla, olen tutkinut värin olemusta sekä perehtynyt syvällisemmin tunnetun väriteoreetikko Johannes Ittenin värikäsityksiin ratkaistakseni värien harmonian salaisuuden.

Opinnäytetyöni projektiosa on seinäkalenteri vuodelle 2011. Se sisältää kaksitoista kuvaa ja kannen, jotka rakentuvat yhden pääteeman ympärille. Oman kalenterin kuvittaminen on ollut haaveena jo muutaman vuoden ajan, sillä kuvitettuja seinäkalentereita markkinoilla on suhteellisen vähän. Kuvitusten yhdistäväksi teemaksi olen valinnut sirkusaiheen, joka jäi mieleeni oltuani katsomassa nerokkaan trapetsitaiteilu-esityksen. Kuvittamani elementit liittyvät sekä vanhaan että nykysirkukseen, koska ne vaihtuvat eläimistä ihmisiin ja esineisiin. Olen käynyt katsomassa useita nykysirkusta edustavia

näytöksiä, joissa yhdistyy sirkustaiteen lisäksi muun muassa teatteri, tanssi ja musiikki. Nykysirkus parhaimmillaan edustaa erilaisia taiteen muotoja, jotka yhdistyvät yhdeksi esityksen aikana ilman minkäänlaisia rajoja.

Sokerina pohjalla on oma kiinnostukseni värejä kohtaan, sillä halusin oppia hyödyntämään niitä paremmin. Aikaisemmat kuvitukseni ovat usein rajoittuneita värien suhteen ja niitä hallitsee musta väri. Kalenterini ulkoasussa olen pyrkinyt tavoittamaan eloisan värimaailman, joka ennen kaikkea henkii hilpeää sirkustunnelmaa ilman dominoivaa mustaa väriä. Mustan korvaa harmaa väri, joka toimii sarjallisuutta synnyttävänä toistuvana värielementtinä jokaisen kuukauden kohdalla.

1.2 Tutkimusongelma ja tavoitteet

Opinnäytetyöni keskeinen ongelma ja samalla tavoite on harmonisten värien määrittäminen ja niiden sopusuhtainen yhdisteleminen toisiinsa. Toisin sanoen yhtenäisen värimaailman löytäminen seinäkalenterilleni, jonka värien tulisi ilmentää ilakoivaa sirkusteemaa. Teoriaosuudessa selvitän mistä syntyy värien harmonia ja miten värejä olisi järkevä hyödyntää, jotta lopputulos olisi mahdollisimman miellyttävä. Voidakseni käsitellä väriharmoniaa ja ymmärtää sitä paremmin, olen tutustunut värin luonteeseen ja sen erilaisiin luokittelutyyleihin.

Tehtyäni pienimuotoisen seinäkalentereiden markkinatutkimuksen, tulin siihen tulokseen, että useammat kalenterit perustuvat tiettyyn kuva-aiheeseen, jota toistetaan läpi kalenterin. Suurimmaksi osaksi aika kulkee erillisessä palkissa kuvakohteen alapuolella selkeästi erotettuna kuvasta. Yhtenäinen teema kalenterin sarjallisuuden tunnun luomissa on kiistämättä olennaista, mutta sen voi tuoda esiin monella tavalla tai leikitellä sillä. Elementtien asemoinnin ei tarvitse olla erotteleva ollakseen selkeä ja yhtenäinen. Kuvitettuja seinäkalentereita on suomen markkinoilla vähän ja niiden jäljittäminen on hankalaa. Internetistä vapaamuotoisia seinäkalentereita löytyy jo huomattavasti enemmän.

Seinäkalenterini visuaalisessa ilmeessä pyrin välttämään seinäkalentereille perinteistä tyyliä erotella kuva ja aika. Kalenterini kuvitus ja aika muodostavat yhden kuvan, jossa ajanlasku on lähes toisarvoista. Huomion tulisi kiinnittyä kuvitukseen ja siksi olenkin

tehnyt aikapalkista pienen suhteessa kuvitukseen. Kuvituselementtien ja värimaailman on tarkoitus toimia yhdessä synnyttäen kahdestatoista kuvasta muodostuvan harmonisen kokonaisuuden.

1.3 Aiheen rajausta ja rakenne

Opinnäytetyöni kirjallisessa osassa keskityn tutkimaan miten visuaalinen ilme luodaan tiettyyn väriharmoniaan perustuen. Muita visuaaliseen suunnitteluun liittyviä ongelmia sivuan vain lyhyesti. Väriin olemukseen olen perehtynyt selvittääkseni miten ja mistä palasista rakentuu toimiva värikokonaisuus. Väriä voidaan tutkia valoilmionä tai maala-reille tutumpana väripigmenttinä, joka mielletään helposti maaliksi. Nämä kaksi tutkimus-tatapaa eroavat olennaisesti toisistaan ja niiden tutkimisessa aihetta riittäisi kokonaan toiseen opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöni kirjallisessa osassa en käsittele väriä vain toiselta kantilta, vaan enemmänkin väriä yleisemmällä tasolla pureutumatta yksityis-kohtaisesti väriin fysiikan näkökulmasta. Pääpaino keskittyy väriharmonioiden määrit-tämiseen riippumatta värin olomuodosta valon synnyttäminä aallonpituuksina tai väri-aineena. Olen tutustunut värien välisiin suhteisiin, keinoihin luoda väriharmonioita sekä värikontrasteja. Projektityöni kalenterin värimäärittelyt perustuvat CMYK- järjestel-mään, jossa värit sekoittuvat substraktiivisesti, sillä kyseessä on painettava aikaan-saannos. Substraktiivisesta värien sekoittumisesta kerron lisää kohdassa 3.1.3.

Opinnäytetyöni kirjallista ja projektiosaa olen työstänyt rinnakkain projektin mennessä eteenpäin. Ensimmäinen oli kuitenkin otettava selvää erilaisista väriharmoniakokonaisuuksista ja pyrittävä ymmärtämään olennaiset osat värin määrittämisestä, jotta pystyin raken-tamaan oman kalenteri tiettyyn väriharmoniaan perustuen. Valittuani kalenterini punai-seksi langaksi lähisävyharmonian ja määritettyäni kuvitukset yhden teeman ympärille, oli huomattavasti helpompi kuvata projektin kulkua ja kirjoittaa teoriaosuutta.

Kirjallisen osuuden aluksi esittelen kolme kalenteria, jotka olen valinnut pienimuotoi-seen analyysiin niissä onnistuneiden värivalintojen takia. Samassa luvussa kerron lyhyesti kalenterini tarkoituksesta ja kohderyhmästä sekä kalenterista ajan hallitsijana. Seu-raavassa osiossa, teoreettisessa viitekehysessä, kirjoitan värin kolmesta perusmäärit-teestä, värin luokittelusta väriympyrässä sekä värin sekoittumisesta riippuen sen olo-muodosta. Viitekehysen toisessa osassa perehdyn harmonian käsitteeseen, harmonian

synnyttämiin yleisiin mielikuviin sekä disharmoniaan eli riitasointuun. Viitekehyksen viimeisessä osassa käsittelen koko opinnäytetyöni kannalta olennaisen väriteoreetikko Johannes Ittenin värikäsityksiä, jotka perustuvat 12-osaiseen väriympyrään.

2 KALENTERIANALYYSI

2.1 Kalenterin tarkoitus

Kalenterin pohjimmainen tarkoitus on osoittaa ja hallita aikaa, joka kulkee eteenpäin muuttuen koko ajan. Kalenteria voisi kuvailla johdonmukaiseksi ajan hallitsijaksi, joka kertoo sen käyttäjälle missä mennään. Olennaista on tietää missä päivässä, kuussa ja vuodessa kuljetaan. Sen takia päätin jättää kalenteristani pois ylimääräisen informaation, joka ainoastaan vie tilaa ja tekee ajannäytöstä tunkkaisemman yhdessä kuvituksen kanssa. Seinäkalenterini aikaosa esittää vain ajanjuoksua, ei yleisiä juhla - tai nimipäiviä eikä mitään muuta informaatiota. Tilaa ei jää myöskään omien merkintöjen tekemiseksi, sillä kalenteri tulee olla seinällä ja sitä tulee katsoa kuvana. Mikään ei estä sen käyttäjää kirjoittamasta kuvan päälle. Erikseen on erilaiset almanakat ja taskukalenterit, jotka välittävät enemmän informaatiota ja joihin voi merkata menoja.

2.2 Kalenterin kohderyhmä

Kalenterini kohderyhmäksi olen valinnut henkilön, naisen tai miehen, joka nauttii visuaalisuudesta ja aidosta kuvituksesta. Henkilö ei ole mustavalkoinen, sillä hän ymmärtää värejä ja osaa arvostaa niiden loistoa. Kalenteri ei katso ikää, sillä kohdehenkilö voi olla minkä ikäinen tahansa, nuori tai vanha, aikuinen tai lapsi.

2.3 Kolme esimerkkikalenteria

Etsin erilaisia seinäkalentereiden visuaalisia ilmeitä, joita oli aluksi hankala löytää, kunnes uppouduin Internetin rajattomaan avaruuteen. Kalenterimarkkinoilla, ainakaan Suomessa, ei erikoisemmin ole myynnissä tarkoituspäätäni vastaavaa kuvitettua seinäkalenteria. Suurin osa myynnissä olevista seinäkalentereista ovat hyvin perinteisiä, jossa kuva ja aika ovat selvästi eriteltyinä. Kalentereiden kuva-aiheet määrittyvät yhden

teeman ympärille ja ovat usein valokuvia. Sen sijaan Internetistä löytyy useita eri netti-kauppoja, joista voi tilata omista kuvista tehdyn kalenterin tai ostaa valmiin. Erikseen luokittelisin sarjakuvaseinäkalenterit, jotka nekin pohjautuvat vain tiettyyn sarjakuvaiheeseen.

Kuvitettuja taskukalentereja löytyy markkinoilta enemmän, joskin niitäkin aika vähän. Oikeilla hakusanoilla Googlasta alkoi löytyä vaikka minkälaisia seinäkalentereita erikoisilla asemoinneilla ja ilmeillä, jotka vastasivat sopivasti kuvaa kalenterista, joka itselläni oli mielessä. Kalentereiden selailu ja tutkiminen auttoi minua hahmottamaan omalle kalenterilleni jonkinlaiset raamit sekä ymmärtämään paremmin mihin pyrin, mitä oikeastaan haluan tehdä ja missä mittakaavassa. Samalla hain inspiraatiota omille kuvituksilleni ja värimaailmalle.

Kuva 1. Nikki McCluren kuvitettu kalenteri vuodelta 2007.

Nikki McCluren kalenterin harmoninen värimaailma tekee kalenterista yhtenäisen. McCluren ihastuttavan kalenterin salaisuus piilee värien toistamisessa, sillä yksi sävy toistuu kahdessa kuvassa eri kuvituksen kanssa synnyttäen sarjallisuuden tunnelmaa. Kai-

ken kaikkiaan McClure on käyttänyt vain neljää eri väriä mustan, harmaan ja valkoisen lisäksi, luoden kuitenkin värikkään ja toimivan kokonaisuuden. Kalenterin aikapalkki toimii samalla idealla kuin omani, se määrittyy kuvituksen mukaan ja vaihtaa paikkaa joka kuukausi. Näyttäisi siltä, että taiteilija on pelannut kalenterissaan värien tummuusasteella, sillä värit tuntuvat olevan hyvin samanlaisia.

Kuva 2 ja 3. Suzy Jackin seinä- ja pöytäkalenteri vuodelle 2010.

Suzy Jackin kalenterin herttainen värimaailma on rauhoittava ja yhtenäinen. Kalenterista välittyy ilmava ja raikas vaikutelma. Seinäkalenterin aikapalkki on säännöllinen ja sijaitsee joka kuukausi samassa paikassa. Tämä edistää sarjallisuuden tuntua, mutta ei vastaa ajatustani kuvituksen ja ajan yhdistämisestä, toisin kuin Nicki McCluren kalenterissa. Elementtien asettelu toimii kuitenkin saumattomasti, sillä kuvitusten ympärille on jätetty sopivasti tyhjää tilaa. Kuvitukset eivät ole täsmälleen samat seinä- ja pöytäkalenterissa, mutta värimaailma vaikuttaa silti hyvin yhtenäiseltä. Valitsin tämän yhdeksi suosikeistani, koska yksinkertaisillakin elementeillä on saatu aikaan näyttävä kokonaisuus, jossa värit ovat kohdallaan. Kalenterissa onkin sopivasti edustettuna lähes koko väriympyrä.

Kuva 4. Valerie Jarin kalenteri 2010.

Valerie Jarin kalenterin värimaailma on suorastaan herkullinen. Väriskaala koostuu kirkaista väreistä, joista syntyy rohkeita väriyhdistelmiä. Käytettyjä värejä on yhtä monta kuin kuukausiakin. Kunkin kuukauden taustaväri toistuu toisen kuukauden kuvituksessa. Näin ollen tammikuun taustaväri voidaan havaita syyskuun kuvituselementissä, helmikuun lokakuussa jne. Kuukaudet voidaan jakaa myös kolmen kuun ryhmiin, jotka ovat värimaailmaltaan yhdenmukaisia ja niissä toistuvat samat värit. Tällaisia ovat tammi- touko- ja syyskuu, helmi- kesä- ja lokakuu, maaliskuu- heinä- ja marraskuu sekä huhti- elo- ja joulukuu. Toistamalla samoja värejä tekijä on onnistunut sitomaan värit ja kuvitukset yhdeksi toimivaksi kokonaisuudeksi. Värit vaikuttavat olevan yhtä kylläisiä. Aikapalkki sijaitsee kaiketi kuvan oikealla puolella liikkumattomana läpi kalenterin.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Väri

”Väri on valoa” (Wetzer, 2000, 9). Värien näkeminen ja määrittäminen perustuu Isaac Newtonin oivallukseen 1600-luvulta, joka vielä tänäkin päivänä toimii värien näkemisen perustana. Newton osoitti valkoisen valon, joka heijastuu suoraan auringosta, taittuvan prisman läpi värikirjona, jossa värit asettuvat korkeimmasta matalimpaan aallonpituutensa nähden. (Wetzer, 2000, 9.) Spektrillä eli optisella laitteella, jolla valoa voidaan heijastaa, valo saadaan taittumaan auringon valkoisesta valosta sateenkaaren väreihin, joita katsotaan olevan vaihteleva määrä. Valkoinen väri syntyy, kun kirjon värit sekoittuvat kaikki keskenään. (Wetzer, 2000, 10.) Väriä voidaan tutkia valon synnyttämänä aallonpituutena tai väriaineena (Huttunen, 2004, 16-17). Olennaista omassa työssäni ei ole ollut perehtyä väriin atomien tasolla, vaan käsitellä väriä pikemminkin teoreettisesti ja tutustua paremmin värin luonteeseen. Väri on laaja- alainen aihe, jota voidaan tutkia useasta eri näkökulmasta.

3.1.1 Värin kolme perusmääritettä

Erilaisia väriteorioita on vuosien kuluessa kehitelty lukematon määrä. Ovatpa väriteoriat kuinka ristiriitaisia hyvänsä, niitä yhdistää tapa tulkita väriä kolmella eri asteikolla. Värin kolme eri perusmääritettä ovat sävy, vaaleus ja kylläisyys. Nämä kolme ominaisuutta

ovat olennaisia värien käytön harmonisen lopputuloksen tavoittelussa, sillä ihmisen aivot erittelevät värejä näiden määritteiden mukaan. (Arnkil, 2008, 70.)

Sävy

Värisävyllä tarkoitetaan värin paikkaa spektrissä eli sen valoallonpituutta, joka heijastuu valona jonkin elementin pinnasta synnyttäen silmän avulla aivoissamme aistinhavainnon (Rihlama, 1997, 31). Väriympyrässä sävy tarkoittaa ympyrän kehän yhtä väriä, jonka sävy erottaa sen toisesta. Sävy on värin perusominaisuus, joka määrittää värin värikyyttä. Sävyllä helposti kuvataan myös värin vaaleutta tai tummuutta. Sävyjä on määrätön määrä, sillä sävyiksi lukeutuvat kaikki värit riippumatta niiden sekoitustavasta tai suhteista toisiinsa. Sekoittamalla väriin harmaata, sen kirkkaus tai tummuusaste pienenee ja katoaa, mutta sen sävy säilyy. Jos väriin lisätään täydennys eli komplementtiväriä sen sävy muuttuu. (Wetzer, 2000, 23.)

Kuva 5. Johannes Ittenin väriympyrän 12 eri sävyä.

Vaaleus

Värin kirkkaudella tarkoitetaan värin valoisuutta, sen tummuus-vaaleusastetta, joka toimii mittapuuna yhden värin sävyerojen määrittämisessä. Värin voi jakaa miljooniin eri tummuuseroihin, joissa on enemmän tai vähemmän mustaa tai valkoista. Mitä kirkkaampi jokin väri on, sitä enemmän siinä on valkoista ja päinvastoin. Värin tummuessa, siihen lisätään harmaata tai mustaa. Vaaleusasteella kuvaillaan värin havaittavuutta, sen nähtävää ominaisuutta, joka ilmenee kirkkautena. (Wetzer, 2000, 24.)

Kuva 6. Väriympyrän violetin eri valöörit eli kirkkauserot vaaleasta tummaan.

Kylläisyys

Kylläisyys määrittää värin sävykkyyttä, voimaa ja sen puhtautta. Kylläisyydellä mitataan värin pigmenttipitoisuutta eli väriaineen määrää, joka määrittyy spektrin läheisyyteen nähden. Kylläisyys kuvaa värin sekoittumista muihin väreihin ja suhteessa valkoiseen valoon. Värin kylläisyyteen voidaan vaikuttaa väriä muuntelemalla mustalla, valkoisella tai harmaalla, jolloin värin kylläisyys muuttuu joko synkemmäksi tai hempeämmäksi. Värin kylläisyyttä muuntelemalla sen voimakkuus ja loistokkuus heikkenee. (Wetzer, 2000, 25.)

Kuva 7. Väriympyrän vihreän värin kylläisyyserot.

3.1.2 Värien luokittelu värityksessä

Olennaista oikeanlaisen väriharmonian määrittämisen kannalta oli selvittää miten värit luokitellaan värityksessä. Värit jaetaan pää-, väli- ja tertiälväreihin ja ne muodostuvat yhdistämällä värejä toisiinsa lukuun ottamatta päävärejä, joita ei voida sekoittaa muista väreistä (Arnkil, 2008,72). Useimmiten päävärejä on kolme riippuen siitä, käsitelläänkö väriä valona vai väriaineena. Pääväristä toisen päävärin kanssa, voidaan sekoittaa kaikki muut värit eikä pääväriä voida korvata millään muulla värillä. Primaariväri luokitellaan aidoksi, puhtaaksi sävyksi, jossa ei ole havaittavissa mustan, harmaan tai valkoisen vivahteita. Pääväri on aina täyskylläinen. (Wetzer, 2000, 10-12.) Johannes Ittenin värityksessä päävärejä on kolme: punainen, keltainen ja sininen, joista sekoituvat keuhän muut värit (1970, 30).

Sekundaarivärit syntyvät kahden rinnakkaisen päävärin sekoituksesta (Arnkil, 2008, 270). Kaksi pääväriä yhdessä synnyttävät kolmannen värin, josta voidaan jälleen yhdistämällä toiseen väliväriin, sekoittaa toisen asteen väliväri.

Tertiaaliväreiksi kutsutaan värejä, jotka sekoittuvat kolmen päävärin erilaisista yhdistelmistä, kun niihin lisätään mustaa, valkoista tai harmaata. Tertiaalivärejä kutsutaan myös murretuiksi tai taitetuiksi väreiksi ja ne eivät ole puhtaita spektrin värejä. Tertiaalivärin voi sekoittaa yhdistämällä vastavärit eli komplementtivärit toisiinsa, josta syntyy harmaata. (Wetzer, 2000, 12.)

3.1.3 Värin sekoittuminen

Vaikka väriympyröitä on monenlaisia, niiden yhteinen lähtökohta on perusvärit tai valot, joista sekoittuvat ympyrän muut toisarvoiset värit (Arnkil, 2008, 72). Värien sekoittumista on pääosin kahdenlaista: additiivista ja substraktiivista. Additiivisessa värien sekoittamismallissa väriä käsitellään valona ja substraktiivisessa mallissa väriaineena eli väripigmenttinä. Additiivisen värien sekoittamistyylin päävärit ovat substraktiivisessa tyyliässä sekundaarivärejä ja päinvastoin (Arnkil, 2008, 74).

Maalaustaiteessa väripigmenttien sekoittumistapaa kutsutaan substraktiiviseksi ja pääväreiksi mielletään punainen, keltainen ja sininen. Substraktiivisessa päävärien sekoittumisessa väriaineiden sekoitus on aina tummempi kuin alkuperäinen primaariväri. Sekoittamalla kaikki päävärit yhteen, pitäisi lopputuloksen olla musta väri. Valkoinen ei kuulu substraktiivisiin sekoitusväriin. Substraktiivisen värien sekoittumisen vaikutus on vähentävä, sillä valon määrä yhdistelmässä vähenee. Substraktiivisiä värejä kutsutaan painotuotteiden maailmassa CMYK-väreiksi, joita käytetään erilaisen printtimateriaalin luomiseen. CMYK-väreihin on lisätty kolmen päävärin, keltaisen, punaisen ja sinisen, lisäksi musta. Sekundaarivärit ovat oranssi, violetti ja vihreä. (Wetzer, 2000, 10-11.)

Kuva 8. Pää- ja sekundaarivärien sekoittuminen substraktiivisesti ja additiivisesti.

Additiivisella sekoituksella sekoitetaan värivaloa tai sähköisiä värejä, joita käytetään enimmäkseen elektronisissa laitteissa kuten televisiossa, muissa kuvamonitoreissa sekä painotuotteissa. Additiivisessa värimallissa valon määrä lisääntyy ja värin lopputuloksena muodostuu aina vaaleampi värialue kuin lähtöväri. Värien yhdistämisen lopputulos on valkoinen väri. Additiivisen RGB-mallin päävärit ovat oranssi, violetti ja vihreä, joista kaikista yhdessä sekoittuu valkoinen. Sekundaarivärit ovat keltainen, punainen ja sininen. (Wetzer, 2000, 10.)

3.2 Harmonia

Miettiessäni harmonian tarkoitusta värien kohdalla, merkitsee se minulle yhtenäistä, täyteläistä ja miellyttävää kokonaisuutta, jossa värit sopivat yhteen toistensa kanssa. Harmoniasta tulee mieleen jotakin kaunista, rauhallista ja ilahduttavaa. Värien harmonia on kuitenkin katsojan silmässä, aivan niin kuin kauneuskin. Harmoniasta puhuttaessa, on väärin edes olettaa, että kaikki värit nähdään tai koetaan samalla tavalla, sillä värit puhuttelevat ihmisiä eri tavoin (Itten, 1970, 19).

3.2.1 Harmonia käsitteenä

Jotta pystyin luomaan yhtenäisen värimaailman kalenterilleni, oli ensin pureuduttava värien erilaisiin harmonioihin ja teorioihin. Harmonialla käsitteenä tarkoitetaan yhteensointuvuutta, joka syntyy eri elementtien yhdistelmästä ja niiden tasapainosta. Värien

harmonia johdetaan helposti musiikkiin ja sävelten yhteensointumiseen (Arnkil, 2008, 118.) Musiikissa harmonialla tarkoitetaan sopusointuisia säveliä ja väriopissa värien aallonpituuksia, joiden uskotaan väreilevän jokseenkin samalla tavoin kuin musiikissa sävelten. Musiikissa pyritään säveltämään sävelkorvaa kutkuttavia yhteensointuvia sävelyhdistelmiä ja väreillä synnyttämään silmää hiveleviä tasapainoisia värikokonaisuuksia. Värien yhteensointuvuuteen ja tasapainoon vaikuttavat useat tekijät, jotka yhdessä luovat harmonisen sarjan. Harmonian salaisuus värien kohdalla piilee värien tasapainottamisessa, niiden sopusointuvuudessa ja määrällisessä yhdistämisessä (Wetzer, 2000, 69). Kreikankielestä pohjautuva Harmonia-sana merkitsee yhteen liittämistä ja sopusointua (Arnkil, 2008, 118).

Yhtä totuutta värien harmonialle on mahdoton määrittää, sillä jokainen yksilö näkee värit eri tavalla. Ei auta kuitenkaan kieltää, että värien näkeminen ja kokeminen ovat olennainen osa todellisuuttamme ja sen käsittämistä vaikka värien vastaanottaminen on osittain tiedostamatonta. (Säämänen, 2010.) Toisinaan värit herättävät tietynlaisen tunteen tai reaktion, joka voi pohjautua kulttuuriperimäämme tai aivoihimme jo iskotuneeseen tietoon tai totuuteen. Värien harmonia on suorassa yhteydessä estetiikan- ja kauneudenkäsitteisiin, jotka eroavat toisistaan eri kulttuureissa ja eri kansoilla. Sama pätee yksilötasolla, sillä jokaisella on omat mielivärinsä, joista pitää enemmän kuin toisista. Värien harmonia on jatkuvasti muuttuva käsite, joka muotoutuu uusien väriihanteiden myötä.

3.2.2 Erilaisia väriharmonioita

Ongelmaksi opinnäytetyössäni kehittyi oman väriharmonian löytäminen ja sen rajoissa pysyminen. Erilaisia vaihtoehtoja ja lähtökohtia värien määrittämiselle tuntui olevan enemmän kuin tarpeeksi. Tutkin erilaisia väriharmonioita, jotka useimmiten perustuvat johonkin tiettyyn väriteoriaan, joita vuosien varrella on kehitelty monia. Niitä ovat muun muassa kehitelleet Johann Wolfgang Von Goethe, Johannes Itten ja Michel-Eugène Chevreul. Itseäni rupesi kiinnostamaan Johannes Ittenin värieteoria, johon olen syventynyt kaikista perusteellisimmin. Ittenin värieteoria on kokonaisuudessaan hyvin laaja, oma tutkimukseni on siitä vain pieni läpileikkaus.

Väriteoriat pohjautuvat aina jonkinlaiseen väriympyrään tai kuvioon, jossa värit ovat esitettynä kirjon eli spektrin mukaisessa järjestyksessä. Spektrillä tarkoitetaan värejä, jotka muodostuvat valkoisen valon heijastuessa prisman läpi samalla synnyttäen eri värien kirjon korkeimmasta matalimpaan aaltopituuteensa nähden (Wetzer, 2000, 9). Ilmiö näkyy todellisuudessa sateenkaarena, jonka väreistä ja niiden määrästä voidaan olla montaa mieltä. Useimmiten sateenkaaren värit ovat: punainen, oranssi, keltainen, vihreä, sininen ja violetti. Valkoinen väri syntyy, kun kirjon värit sekoittuvat kaikki keskenään. (Wetzer, 2000, 10.) Samat värit voidaan havaita Johannes Ittenin (1970, 30) väriympyrässä, jota hyödynnän työssäni oman väriharmoniani pohjana.

Yleisin käsitys värien harmoniasta yhdistyy usein luonnon väreihin, sillä yhteensointuvia värejä kutsutaan luonnollisiksi ja luonnossa esiintyviä värejä harmonisiksi. (Arnkil, 2008,118). Sopivana esimerkkinä toimii metsä, jossa värit ovat puhtaita ja aitoja. Luonnossa värien kirjo vaihtelee valon määrän ja vuoden aikojen mukaan sen väriharmonian muuttuessa koko ajan. Tämä käsitys riitelee värikäsitykseni kanssa, sillä osa värivalinnoistani ovat kirkkaita ja hohtavia, ei niinkään luonnollisia. Oman väriharmoniani loin luonnollisista sekä epäluonnollisista väreistä, joiden toivoin muodostavan harmonisen vaikutelman. Luonnolliset värit ovat tavallaan harmonisia riippuen siitä, mitä kukin pitää harmonisena. Itse koen luonnollisten värien olevan tässä yhteydessä liiankin harmonisia ja tylsiä, eivätkä ne palvele tarpeeksi kattavasti sirkusteemaa, jonka tunnelman välittämiseen kalenteri perustuu. Ensimmäiset väriversiot kalenterista olivat paljon haaleampia ja niissä oli käytetty enemmän murrettuja värejä. Kun puhutaan murreituista väreistä, tarkoitetaan värin sekoittamista vastavärillä, mustalla tai jollain muulla kylläisyysastetta muuttavalla värillä (Wetzer, 2000, 12).

Värien harmonian yhteydessä on mainittava erilaiset värikontrastit, jotka ovat olennaisia asiaa tutkittaessa. Värejä toisiinsa rinnastamalla vaikutamme värin voimaan ja väri-vaikutelman tasapainoon. Kontrasti on värisävyjen suhde toisiinsa - kahden väripinnan eroaminen toisistaan (Coloria.net, 2010). Värien harmonia ja värikontrastit kulkevat käsi kädessä, sillä on kyse minkälaisesta harmoniasta hyvänsä, ovat niiden värit vuorovaikutuksessa keskenään synnyttäen tasapainoa, vastakohtaisuutta tai järjestystä.

3.2.3 Disharmonia

Disharmoniolla tarkoitetaan riitasointua, joka herättää levottomuutta, mutta oikein käytettynä virkistää (Wetzer, 2000, 72). Johannes Ittenin (1970, 19) mukaan eheät väriyhdistelmät koostuvat useimmiten samanlaisista väreistä, joiden tummuusasteet ovat lähellä toisiaan. Jos värien harmonia koostuu värien yhtäläisyyksistä, samoista tummuus- tai kylläisyysasteista, disharmonian kohdalla on kyse värien epäsovinnaisuudesta ja tasapainottomuudesta. Itten (1970, 20) toteaa kahden tai useamman värin olevan harmoninen jos ne saavat keskenään aikaan harmaan sävyn. Ne väriyhdistelmät, jotka eivät tuota harmaata, ovat kaikesti disharmonisia ja näin ollen epätasapainossa. Disharmoniolla voidaan luoda myös harmoninen vaikutus muuntelemalla riitasointuisen värin määrää kuvapinnassa (Rihlama, 1997, 86). Sopimattoman värin käyttö pieninä väripintoina, voi piristää muuten harmonista kokonaisuutta tekemällä siitä esimerkiksi dynaamisemman.

Seppo Rihlama (1997, 86) korostaa riitasointuisen värin eroavan muista yhteensopivista väreistä sen musta- tai valkopitoisuudella yhtymällä Ittenin väitteeseen. Toisin sanoen jos yksi väri korostuu muita enemmän tummuudellaan tai vaaleudellaan, välittyy kuvasta disharmoninen vaikutelma. Jotta kuitenkin voidaan päästä harmoniseen lopputulokseen, kehottaa Rihlama (1997, 86) valitsemaan kuvan hallitsevaksi väriksi yhden sävyn, jotta värit eivät kilpailisi keskenään synnyttäen rauhattoman vaikutelman. Tästä voimme päätellä, että disharmonia ja harmonian välillä vallitsee häilyvä raja, joka määräytyy jälleen käytössä olevan väriteorian kautta, jonka yksilö voi itse määrittää tai valita. Toiselle disharmoninen kokonaisuus voi olla täysin ehjä ja miellyttävä, toiselle rikkinäinen ja rauhaton. Disharmonisilla väriyhdistelmillä luodaan jännitettä ja liikettä, kontrastia ja elävyyttä, kun taas harmonisilla staattisuutta, yhtenäisyyttä ja eheyttä (Arnkil, 2008, 121). Usein dynaamiset väriyhdistelmät tuntuvat esteettisesti nautinnollisemmilta kuin staattiset väriyhdistelmät, jotka yleensä mielletään harmonisemmiksi.

Disharmonia syntyy myös epätarkoituksenmukaisesta värienkäytöstä, jolla tarkoitetaan sitä, että väreiltä puuttuu ikään kuin järjestys (Huttunen, 2004, 174). Toisin sanoen ne väriyhdistelmät, joiden välillä ei vallitse minkäänlainen väriteoriaan pohjautuva sopimus tai sääntö, ovat disharmonisia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että disharmoniset

väriyhdistelmät olisivat yhtään vähäpätöisempiä kuin harmoniset. Riitasoinnut tai värien disharmonia aiheuttavat hämmennystä tai saattavat jopa ärsyttää, mutta ovat yhtä tärkeitä kuin harmonia (Wetzer, 2000, 69).

3.3 Johannes Itten

Sveitsiläinen väriopin esi-isä Johannes Itten (1888- 1967) jätti jälkeensä kallisarvoisen perinnön, joka loi pohjan nykyiselle väriopille. Taidemaalari omisti elämänsä värin tutkimukselle ja toimi sen aikana mystikkona, väripedagogina sekä väriopin teoreetikkona. Itten kehittäi väriopin, joka perustuu komplementti- ja kontrastivaikutuksiin sekä värien harmoniaan. Hän tutki värien keskinäisiä suhteita ja etäisyyksiä sekä värin vaikutusta ihmiseen psykofyysissosiaalisena kokonaisuutena. Ittenin väriharmonian kulmakivenä toimii jo klassikoksi muodostunut väriympyrä, joka on edelleen ajankohtainen väriopin saralla. Väriopin taitajan kehittämä väriympyrä voidaan jakaa kolmeen eri väriryhmään, pää- sekundaari- ja väliväreihin, jotka yhdessä muodostavat tasaisen 12-osaisen substraktiivisen väriympyrän. (Wikipedia, 2010.) Itten tutki värejä eri muotojen kautta sekä perehtyi syvällisemmin muodon, värin ja koon synnyttämään värivaikutelmaan (Wetzer, 2000, 81).

Johannes Itten (1961, 33-63 ja 72-74) laati mielenkiintoisen teorian värisävyjen seitsemästä rinnastuksista sekä erilaisista värisoinnuista, joita käsittelen kohdissa 3.2.2 ja 3.2.3. Ittenin määrittämät sävyrinnastukset ja soinnutukset ovat olennaisia väriharmonian kannalta, sillä niillä pyritään löytämään värien tasapaino ja värikontrastit erilaisin keinoin. Ittenin rinnastuksista voidaan puhua yhtä lailla kontrasteina tai harmonioina, koska niillä kaikilla pyritään samaan lopputulokseen eli värien tasapainoon tai sen horjuttamiseen. (Itten, 1961, 33.) Värien vaikutuksissa on selviä eroja, jotka tulee ottaa huomioon värejä sommiteltaessa, sillä jokainen väri on luonteeltaan erilainen.

3.3.1 Väriympyrä

Väriympyröitä on läpi historian kehitelty monenlaisia, mutta yksi niistä on herättänyt mielenkiintoa ylitse muiden. Ittenin (1961, 30) väriympyrään kuuluu 12 väriä, jotka koostuvat toistensa yhdistelmistä ja värien sekoittumisesta. Ympyrän päävärit, joita voidaan kutsua myös primaariväreiksi, ovat voimakkaimmat punainen, sininen ja kel-

tainen. Yhdessä ne muodostavat ympyrän sisälle tasasivuisen kolmion, jonka kärjet osoittavat päävärejä ympyrän kehällä. Pääväri-kolmio ympyrän sisällä muodostaa säännöllisen kuusikulmion kahden vierekkäisen päävärin sekoittuessa toisiinsa. Kuusikulmion puhtaat ja sävyttömät sekundaarivärit ovat vihreä, oranssi ja violetti. Kuusikulmion kulmat osoittavat sekundaarivärejä ympyrässä. Joka toinen väri ympyrän kehällä syntyy jälleen yhden päävärin ja sekundaarivärin sekoituksesta ja sijoittuu kehällä niiden väliin. (Itten, 1961, 30-32.)

Kuva 9. Johannes Ittenin 12-osainen väriympyrä.

3.3.2 Värisävyjen seitsemän rinnastusta

Värisävyjen rinnastus

Värisävyjen rinnastuksella tarkoitetaan eri värien rinnastusta, joka on Ittenin (1961, 34) mukaan yksinkertaisin kaikista seitsemästä rinnastuksesta. Käytännössä mitä sävyjä tahansa voidaan yhdistää toisiinsa määrättömästi riippumatta niiden kylläisyydestä tai tummuudesta, mutta niitä on oltava vähintään kolme. Muuntelemalla värin tummuutta tai kylläisyyttä, värisävyjä ja yhdistelmiä syntyy lisää. Itten kuitenkin korostaa

tiettyjen värisävyjen rinnastusten olevan voimakkaimpia kuin toisten, esimerkiksi yhdistelmä keltainen – punainen - sininen on vahvempi kuin oranssi – vihreä – violetti. Ittenin mukaan väririnnastuksen voima eli kontrasti vähenee värien liikkua kauemmaksi perusväreistä. Rinnastuksiin voidaan yhdistää valkoista ja mustaa, jolloin muut värit muuttuvat joko valoisimmiksi tai tummemmiksi. Valkoisella värillä heikennetään värien loistoa ja saadaan ne näyttämään tummemmilta ja mustalla värillä päinvastoin. (Itten, 1961, 34.)

Kuva 10. James Roperin kuvitus esimerkkinä värisävyjen rinnastuksesta.

Vaalea-tumma rinnastus

Johannes Ittenin luokitteli harmonisten väriyhdistelmien koostuvan useimmiten samantyyppisistä väreistä, joiden tummuusasteet ovat lähellä toisiaan niin kuin aikaisemmin kävi ilmi. Jälleen kerran voimme puhua rinnastuksista harmonian tavoittelun yhteydessä, sillä vaalea-tumma rinnastusta kutsutaan myös valööriharmoniaksi. ”Valööriharmonia perustuu yhden värin tummuuseroihin ja niiden sopuuhuhtaiseen jakamiseen kuvapinnassa” (Wetzer, 2000, 69). Lähekkäiset valöörit edistävät yhtenäistä tunnelmaa ja synnyttävät ristiriidattomia, eheitä kokonaisuuksia (Wetzer, 2000, 69). Vaalea – tumma rinnastus ei kuitenkaan tarvitse olla vain yhden värin kirjo vaaleasta tummaan vaan sama voidaan tehdä useammalla värillä ja yhdistelemällä niitä toisiinsa. Rinnastuksen voima vaihtelee värin harmausasteesta, siitä kuinka paljon väriin on sotkettu harmaata, joka sekoittuu esimerkiksi valkoisesta ja mustasta. Harmaalla värillä on taito imeä mui-

den värien voimaa ja pehmentää niitä. Mustan ja valkoisen värin vaalea – tumma rinnastusta Itten pitää jälleen voimakkaimpana, sillä näiden kahden värin vaikutukset ovat täysin vastakkaisia. (Itten, 1961, 37.)

Kuva 11. Gabriel Morenon kuvitus esimerkkinä vaalea-tumma rinnastuksesta.

Kylmä-lämmin rinnastus

Värit saavat ihmiset tuntemaan erilaisia tunnetiloja aistimalla värien lämpötiloja. Värien voima voi kuumentaa tai jäädyttää. Tämä on todistettu eräänlaisessa tutkimuksessa, jossa huone maalattiin kahdella eri värillä synnyttäen lämpötilaeroja koehenkilöissä. Värien kerrotaan vaikuttavan ihmisen verenkiertoon. Lämmin väri kiihdyttää pulssia kun taas kylmä väri hidastaa sitä. Yleensä lämpimiksi väreiksi mielletään erilaiset punaisen sävyt, joiden kirjo vaihtuu keltaisesta punaviolettiiin. Kylmiä värejä ovat eri sävyt vihreästä siniseen ja sinisestä violettiiin. Väriympyrän pääväreistä lämpimiä ovat punainen, keltainen sekä oranssi ja kylmiä violetti, sininen sekä vihreä. Punaoranssi on väriympyrän lämpimin väri ja sinivihreä kylmin. Yhdessä ne muodostavat voimakkaimman kylmä-lämmin kontrastin. (Itten, 1961, 45.) Kylmät värit mielletään kevyemmiksi ja dynaamisemmiksi kuin lämpimät. Lämpimät värit nousevat, lähestyvät ja laajenevat, kylmät värit laskevat, pakenevat ja supistuvat. (Wetzer, 2000, 27.) Kylmä-lämmin rinnastusta hyödyntäessä on otettava huomioon värien vaikutus toisiinsa, sillä kaikki riippuu siitä mihin väreihin mitäänkin värejä yhdistellään. Kylmä-lämmin rinnastuksella voidaan

luoda läheisyyden tai kaukaisuuden vaikutelma. (Itten, 1961, 46.) Oikein käytettynä lämmin ja kylmä väri tarjoavat mahdollisuuden monipuoliseen väri-ilmaisuuun (Wetzer, 2000, 27).

Kuva 12. Salvador Dalin maalaus esimerkkinä kylmä-lämmin rinnastuksesta.

Vastaväirinnastus

Vastavärit eli komplementti tai täydennysvärit sijaitsevat toisiaan vastapäätä Ittenin väriympyrässä ja yhdistettynä muuttuvat harmaan sävyksi. Vastavärejä ovat keltainen-violetti, keltaoranssi-sinivioletti, oranssi-sininen, punaoranssi-sinivihreä, punainen-vihreä, punavioletti-keltavihreä. Jokaisen spektrin värin vastaväri on spektrin muiden osien summa. (Itten, 1961, 49.) Värit ovat toistensa vastakohtia, ne täydentävät ja vetävät toisiaan puoleensa sekä tuovat esille molemmille väreille ominaiset luonteenpiirteet (Wetzer, 2000, 26). Väriyhdistelminä ne ovat todella tehokkaita ja räväköitä, mutta samalla synnyttävät tasapainoa. Vastaväreillä luodaan helposti eloisa, vahva ja joskus rajukin vaikutelma ja voimakkain sävykontrasti on juuri vastavärien yhdistelmä. (Arnkil, 2008, 102.)

Kuva 13. Mari Rantasen maalaus esimerkkinä vastaväirinnastuksesta.

Samanaikaisuusrinnastus

Simultaaninen eli samanaikainen kontrasti tarkoittaa havaitun värin muuttumista vierekkäisen tai läheisen värin vaikutuksesta. Muutoksen suunta on aina vastakkainen. (Arnkil, 2008, 102.) Silmäillessämme yhtä väriä, näemme heti sen vastavärin vaikka emme näe sitä konkreettisesti edessämme. Väri heijastuu silmiimme ja syttyy ikään kuin lamppuna, joka vilkkuu levottomana ja värähtelevänä. Useimmiten parhaiten samanaikaisuusrinnastus korostuu kirkkaiden ja harmaiden sävyjen kesken, mutta myös kirkkaiden värien kesken, jotka eivät ole tarkkoja vastavärejä. Molemmat väreistä pyrkivät tuomaan esiin toisesta vastavärin vaikutuksen menettämällä alkuperäisen olemuksensa ja hohtamalla uusissa sävyissä. Näin värien välinen tasapaino häviää, värähtely kasvaa ja värit ikään kuin kelluvat epätodellisina. (Itten, 1961, 52.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että samanaikaisuusrinnastuksen takia, jotkut väriyhdistelmät voivat näyttää aivan erilaisilta kuin alun perin oli tarkoitus. Jotta efekti saataisiin aikaan myös puhtailla väreillä, valitsee Itten 12-osaisesta väriympyrästään esimerkiksi keltaisen, jonka väripariksi otetaan vastavärin vasemman tai oikean puoleinen väri eli tässä tapauksessa puna- tai sinivioletti. Keltainen muuttuu puna- ja sinivioletin vastavärinsä violetin suuntaan ja punavioletti keltaista keltavihreään ja sinivioletti keltaista kelta-oranssiin. (Itten, 1961, 54.)

Kuva 14. Vincent Van Goghin maalaus esimerkkinä samanaikaisuusrinnastuksesta.

Kylläisyysrinnastus

Kylläisyysrinnastuksella vaikutetaan värin valovoimaisuuteen, jota voidaan muuttaa väriä vaalentamalla tai tummentamalla vähentäen tai lisäten sen väripigmenttiä. Kylläisyydellä tarkoitetaan värin puhtautta, joka määräytyy siihen sekoitettujen muiden värisävyjen perusteella. Itten (1961, 55-58) erittelee neljä erilaista tapaa murtaa väriä, jotka vaikuttavat olennaisesti värin olemukseen. Ensimmäisessä rinnastuksessa puhtaaseen väriin lisätään valkoista, toisessa väriin sekoitetaan mustaa, kolmannessa väriä murretaan harmaalla eli mustan ja valkoisen sekoituksella ja neljännessä rinnastuksessa väriin sekoitetaan vastaväriä. Värin murtaminen muuttaa myös sen lämpötilaa, sillä kylläisyysrinnastusta hyödyntämällä alun perin kylmästä väristä voidaan tehdä lämpimämpi tai toisinpäin.

Kuva 15. Henri Matissen maalaus esimerkkinä kylläisyysrinnastuksesta.

Määrärinnastus

Määrärinnastus perustuu Johann Wolfgang Von Goethen määritelmiin väripintojen jakamisesta sopusuhtaisiin osiin. Goethe kehitti suhdeluvut, joilla hän määritteli kuvapinnan jakautumisen eri väreihin. Goethe antoi jokaiselle puhtaalle pää- ja sekundäärivärille suhdeluvun, joka perustui sen valoisuusarvoon. Vastaväriparien yhteissumma on Goethen suhdelukuteorian mukaan aina 12. Keltainen on väreistä valovoimaisin ja saa arvokseen 9, oranssi 8, punainen ja vihreä 6, sininen 4 ja violetti 3. Harmoninen tasapaino värien välille löytyy käyttämällä määriä käänteisesti. (Itten, 1961, 59.) Selkokielellä violettiä käytetään suhteessa keltaiseen kolminkertaisesti, sinistä suhteessa oranssiin kaksinkertaisesti, vihreää ja punaista suhteessa toisiinsa yhtä paljon (Wetzer, 2000, 28). Itten (1961, 62) korostaa lukusuhteiden pitävän paikkansa ainoastaan värien esiintyessä täydessä värioimassaan. Jos näistä suhteista poiketaan, voi toinen väri hallita kuvaa enemmän kuin toinen ja edistää disharmoniaa.

$$\text{Keltainen} - \text{violetti} = 9 : 3 = 3 : 1 = 3/4 : 1/4$$

$$\text{Oranssi} - \text{sininen} = 8 : 4 = 2 : 1 = 2/3 : 1/3$$

$$\text{Punainen} - \text{vihreä} = 6 : 6 = 1 : 1 = 1/2 : 1/2$$

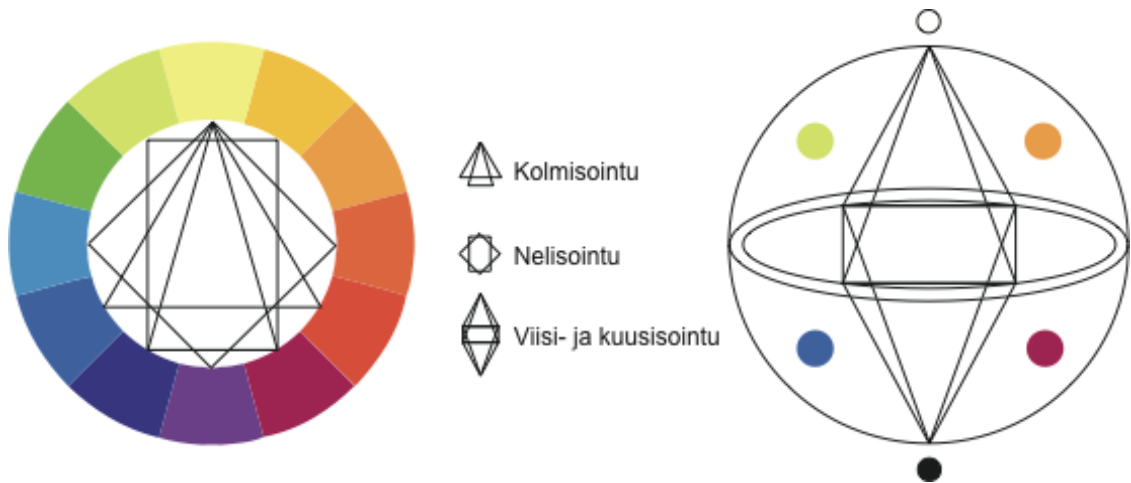

Kuva 16. Kasper Strömmenin kuvitus esimerkkinä määrärinnastuksesta.

Näitä seitsemää rinnastusta voidaan pitää suuntaviivoina värien harmonian luomisessa joko yksittäisinä kokonaisuuksina tai yhdistelemällä toisiinsa. Totuudet eivät ole kiveen kirjoitettuja vain ainoastaan eräänlaisia ohjenuoria värien harmonian loputtomassa tavoittelussa. Kyse on jälleen yksilön mausta, siitä mitä kuvalla haetaan, minkälaisia tunteita sillä halutaan herättää ja mihin sillä pyritään (Rihlama, 1997, 85).

3.3.3 Värisoinnut

Värien harmoniaa voidaan tavoitella Johannes Ittenin (1961, 72-74) kehittämien värisointujen avulla, joilla pyritään saavuttamaan tasapainoinen värikokonaisuus. Värien määrittäminen soinnuiksi perustuu värien keskinäisiin suhteisiin ja niiden vaikutuksiin toisiinsa nähden. Sointuja on sekä harmonisia että disharmonisia. Koska pyrkimykseni on selvittää, miten saavuttaa värien harmonia, käsittelen seuraavaksi ainoastaan tasapainoisia värisointuja. Kaikkien sointujen väriyhdistelmien summan tulisi olla harmaa väri (Wetzer, 2000, 76).

Kuva 17. Johannes Ittenin värisoinnut.

Kaksisointu

Vastakkaiset värit väriympyrässä muodostavat vastaväreinä kaksisoinnun jos ne sijaitsevat aina vastakkaisissa asemissa suhteessa ympyrän keskipisteeseen. Riippuen käytössä olevasta väriympyrästä, tasapainoisia kaksisointuja voi olla lähes rajattomasti. (Itten, 1961, 72.)

Kolmisointu

Kolmisointu saadaan aikaiseksi tasasivuisen tai tasakylkisen kolmion avulla, joka sijoitetaan 12-osaisen väriympyrän sisään. Kolmion kärjet osoittavat väriympyrän kolmea väriä, jotka muodostavat tasapainoisen kolmisoinnun. Liikuttelemalla kolmioita ympyrän sisällä, saadaan aikaan useita kolmisointuja. (Itten, 1961, 72.)

Nelisointu

Nelisoinnutuksessa väriympyrän sisään sijoitetaan neliö tai suorakaide, jonka kärjet osoittavat kahta eri vastaväriä. Nelisoinnun voi saada aikaiseksi myös puolisuunnikkaalla, jonka kärjet osoittavat kahta vierekkäistä sävyä ja niiden vastavärien viereisiä sävyjä. (Itten, 1961, 73.)

Viisi- ja kuusisointu

Viisi- ja kuusisointuja saadaan aikaiseksi yhdistämällä kirkkaksiin väreihin väripallossa musta ja valkoinen väri. Viisisoinnutuksessa kolmiulotteisen väripallon tasaajalle sijoitetaan tasasivuinen tai tasakylkinen kolmio, jonka kärjet osoittavat väripallossa ylös valkoiseen ja alas mustaan. Kuusisointu voidaan tehdä sijoittamalla neliö väripallon keskelle ja yhdistämällä sen kaikki kulmat valkoiseen ja mustaan, jolloin ympyrän keskelle muodostuu kahdeksansivuinen kuvio. (Itten, 1961, 74.) Kuusisoinnun muodostaa myös väriympyrän sisään sijoitettu säännöllinen kuusikulmio, jonka kärjet osoittavat joka toista väriä kehällä synnyttäen kolmen vastaväriparin yhdistelmän. Näin saadaan aikaiseksi kaksi vaihtoehtoista kuusisointua, joissa on kummassakin kolme vastaväriparia. (Wetzer, 2000, 76.)

4 PROJEKTIN KULKU

4.1 Sanoista kuvituksiin

Aloitin kirjoittamalla sirkusaiheisia sanoja paperille niin paljon kuin vain keksin. Samalla hahmottelin itselleni mitä kaikkea sisältyy sirkusmaailmaan ja mikä sirkukselle on ominaista. Sanat käsittävät kaikkea sirkukseen vähänkin liittyvää, ei pelkästään esimerkiksi sirkushahmoja. Sanoilla pyrin synnyttämään ajatuksia ja mielikuvia kuvituksista sekä siitä millaisia ne voisivat olla.

Kuva 18. Esimerkki tirehtöörin kuvitusprosessista.

Sirkusaiheista kuvitusta lähdin luonnostelevaan itselleni ominaisella tyyllillä ohuella mustalla tussikynällä valkoiselle paperille. Kävin läpi kirjoittamiani sanoja sekä piirtelin erilaisia kuvioita ja hahmoja, joista osa tuli mukaan kalenteriin ja osa jäi pois. Osa sanoista jäi kuvittamatta kokonaan, sillä niiden piirtäminen osoittautui itselleni liian haasteelliseksi. Kuvitusta syntyi kuitenkin sanojen pohjalta tarpeeksi, jotta sain suhteellisen helposti koottua niistä 12-kuvaisen kalenterin. Piirtelin enimmäkseen yksittäisiä elementtejä, joihin pyrin lisäämään erilaisia koristuksia, yksityiskohtia sekä ohutta viivaa.

Kuva 19. Esimerkki apinan kuvitusprosessista.

Skannattuani valmiit piirrokset koneelle, lähdin käsittelemään niitä Illustator-ohjelmassa ensin ilman värejä. Live trace-komennon ja expand-käskyn avulla sain kuvitukset aidon näköisinä eroteltua taustasta ja toisistaan yksittäisiksi elementeiksi, joita oli jatkossa helppo muokata ja värjätä. Värejä tosin mietin vasta myöhemmin, sillä halusin löytää harmonisen värimaailman, jolla pyrin luomaan yhtenäisyyttä kuvitusten ja kuukausien välille.

Kuva 20. Esimerkki kasvojen kuvitusprosessista.

Pohdiskelin kuumeisesti sitä, että kuinka monta eri elementtiä sijoitan yhteen kuvaan vai käsittelenkö ainoastaan yhtä kerrallaan yhden kuukauden kohdalla. Ongelma ei selvinnyt kuin kokeilemalla. Skaalasin kuvituksiani eri kokoisiksi ja sijoittelin niitä päällekkäin hieman eri sävyisinä. Kokeileminen tuotti tulosta, sillä monistaessani yhtä elementtiä, oivalsin idean olevan kalenterini kantava voima, joka sitoisi kuvitukset toisiinsa ja yhtenäistäisi kalenterin ilmeen. Tämän oivaltaminen oli kalenterin teon kannalta olennaista, sillä se helpotti kuvitusten käsittelyä sekä rauhoitti alati muuttuvia mielipiteitäni kalenteria koskevista ulkoasumääritteistä.

4.2 Koko

Kalenterini sai mitat 20cm x 25cm. Koko on hyvin lähellä A4 kokoa ja lähentelee neliön muotoa. En halunnut tehdä kalenterista suurikokoista, sillä valitsemani värit näyttivät paremmilta pienempinä pintoina. Jos kalenteri olisi ollut kookkaampi, olisi värien vaikutelma voinut olla liiankin räikeä. Olen samaa mieltä Anu Kotilan (2010, 50) kanssa siitä, että seinäkalenterin on oltava näyttävä, mutta erimieltä siitä, että näyttävyyden on johduttava kalenterin koosta. Yhtä mieltä voimme olla siitä, että neliömäinen muoto on mielenkiintoisempi katseelle kuin A-sarjan eri koot.

4.3 Aikapalkki

Aikapalkin suorakaiteinen muoto hahmottui suunnittelutyön alkuvaiheessa, sillä halusin sen olevan toissijainen verrattuna kuvitukseen. Ideana oli, että se esittää ainoastaan aikaa eikä mitään muuta informaatiota tehden selvän eron kalentereihin, joissa tilaa on jätetty kirjoittamiselle. Alusta saakka oli selvää, että pois jäävät nimi- ja muut juhlapäivät, sillä niillä ei mielestäni ole tämän tyyppisessä seinäkalenterissa, varsinkaan kuviteissa, juurikaan mitään virkaa. Näin sain tehtyä palkista mahdollisimman pienen, ilmaisan sekä helposti liikuteltavan. Aikapalkki vaihtaa paikkaa jokaisen kuukauden kohdalla sekä liikkuu koko pinnalla. Palkin paikka määräytyy täysin kuvituksen mukaan jättäen sen ympärille tarpeeksi valkoista, jotta se ei huku kuvitukseen tai ole sitä liian lähellä.

Välttääkseni mustaa väriä, tein aikapalkista ja fontista harmaan (C50, M39, Y37, K19), koska katsoin sen sopivan parhaiten yhteen kaikkien valitsemieni väreiden kanssa vaikka se ei lukeudukaan spektrin väreihin. Neutraalin harmaan on todettu rauhoittavan muita

värejä ja synnyttävän harmoniaa värien välille. Harmaa väri sopii yhteen lähes kaikkien värien kanssa.

4.4 Typografia

Koko kalenterin läpi kulkeva typografia perustuu vain yhteen fonttiin, johon ihastuin sen löydettyäni etsiessäni sirkusta henkiviä fontteja. Christopher Hansenin Carnivale Freakshow-fontti on sopivan sirkusmainen, vahva ja elävä mutta samalla rauhallinen. Muihin sirkusfontteihin verrattuna se on suorastaan yksinkertainen eikä kaipaa rinnalleen toista fonttia. Fontti toistuu kalenterin kannessa sekä jokaisella sivulla aikapalkkina. Aikapalkissa fontti on edustettuna kolmessa koossa isommasta pienempään. Kuukausitekstien fonttikoko on 42 pistettä, viikonpäivien 24 ja päivien 18 pistettä.

BIG TOP, REGULAR
CIRCUS REGULAR
POINTEDLY MAD, REGULAR
Bosox, Regular
RINGMASTER
HOEDOWN, REGULAR
CARNIVALEE FREAKSHOW
CONEY ISLAND
BUDMO JIGGLER, REGULAR
CIRCUS CARRIAGE
CIRCUS OR

Kuva 21. Erilaisia sirkusfontteja. Valitsemani Carnivalee Freakshow oikealla seitsemäntenä alhaalta.

Ongelmaksi muodostui aikapalkkia suunnitellessa numeroiden asemointi ja niiden välittäminen. Palkista tuli helposti tunkkainen ja siksi aikaa sen tekemiseen kului jonkin verran, sillä elementeille palkin sisällä oli löydettävä oikeat mittasuhteet. Tein palkin Indesign-ohjelmassa, jossa välistäminen onnistui kaikista parhaiten. Ruudutin pohjan niin, että sain aseteltua sekä tekstin, kirjaimet ja numerot paikoilleen symmetrisesti suhteessa toisiinsa. Jokainen kuukausi vaati kuitenkin hiomista, sillä numeroiden asemointi osoittautui monimutkaiseksi. Tutkimissani kalentereissa erilaisia ajanesittämistapoja löytyy monia, mutta jos aika kulkee vertikaalisesti, ongelmaksi kulminoituu nume-

roiden "lainehtiminen" oikealle jos ne ei ole sijoitettu ylempään numeroon nähden keskitetysti. Tämän ymmärrettyäni, tein jokaisen kuukauden erikseen niin, että asettelin numerot suhteessa yllä oleviin numeroihin. Numeroiden pistekokoa jouduin vaihtamaan moneen otteeseen, sillä kaksinumeroiset elementit liian suurella pistekoolla olivat liian lähellä toisiaan. Olennaista oli säilyttää ilmavuus ja tyhjä tila numeroiden välillä. Ongelmia aiheuttivat myös kuukausi-tekstit, jotka olivat kaikki eripituisia ja niitä oli vaikea sovittaa palkin sisään ilman, että suorakaide olisi menettänyt muotonsa.

HUHTIKUU
 M T K T P L S
 1 2 3
 4 5 6 7 8 9 10
 11 12 13 14 15 16 17
 18 19 20 21 22 23 24
 25 26 27 28 29 30

TAMMIKUU
 M T K T P L S
 1 2
 3 4 5 6 7 8 9
 10 11 12 13 14 15 16
 17 18 19 20 21 22 23
 24 25 26 27 28 29 30
 31

Kuva 22. Valmiit aikapalkit, joissa kuun väri vaihtuu kyseisen kuukauden värimaailman mukaan.

4.5 Oma harmoniani

Aluksi erilaisia väriharmonioita tuntui olevan liikaa ja valinta niiden välillä oli vaikea. Olin tehnyt kuvitukset, jotka kaipasivat sopusointuisia värejä, jotka ilmentäisivät sirkusteemaa ja toisivat sen tunnelmaa esiin. Vahvimpina vaihtoehtoina olivat vastaväriharmonia, lähisävyharmonia ja vaalea-tummaharmonia tai rinnastus. Vaalea-tumma rinnastuksella olin pelannut joidenkin kuvitusten kohdalla ja tullut siihen lopputulokseen, että sen yleisvaikutelma jää liian hailakaksi. Vastaväriharmonia tuntui turhan rajaavalta enkä osannut kuvitella piirroksiani tietyissä vastaväreissä. En hylännyt värien vaaleusasteiden hyödyntämisestä kokonaan, sillä tehtyä valintani, käytin sitä osittain hyväkseni vaikka väriharmoniaksi valitsin toisen.

Kalenterini yhdistäväksi väriharmoniaksi valitsin Seppo Rihlaman (1997, 86) kehittelemän lähisävyharmonian. Lähivärit sijaitsevat väriympyrässä vierekkäin ja ne valitaan ympyrän yhdestä neljänneksestä, joka sisältää noin neljä väriä. Viidettä väriäkin voidaan käyttää. Omassa työssäni en suinkaan ole tyytynyt käyttämään ainoastaan Ittenin väriympyrän puhtaita värejä, vaan myös valitsemani väriskaalan kylläisyys – ja tummuusarvoja. Lähiväriharmonia on opinnäytetyöni projektiosuuden kulmakivi, jota en ole orjallisesti noudattanut vaan soveltanut yhteen oman käsitykseni kanssa värien harmoniasta. Värisävyjen määrä vaihtelee kalenterin eri kuukausina. Joidenkin sivujen kohdalla olen poikennut neljän värin säädöksestä, sillä osassa kuvista olen käyttänyt vain kahta tai kolmea väriympyrän neljännesosasektorin väriä.

Kuva 23. Johannes Ittenin 12-osaisen väriympyrän pää – sekundaari – ja välivärien 12 erilaista lähiväriyhdistelmää.

Johannes Ittenin väririnnastuksiin valitsemani lähiväriharmonia ei kuulu. Sen sijaan väriopin ja väripsykologian asiantuntija Seppo Rihlaman (1997, 86) väriharmonian yksi osa on lähiväriharmonia eli identtinen harmonia, joka perustuu värien määrittämiseen väriympyrän avulla. Rihlama jakaa väriympyrän neljään yhtä suureen sektoriin, joilla hän havainnollistaa erilaisia väriharmonioita. Muita Rihlaman kehittelemiä harmonioita ovat radiaalinen eli yksisävyharmonia, indifferenttinen eli keskussävyharmonia, polaari- eli vastasävyharmonia ja totaalinen yleisharmonia. Radiaalisella yksisävyharmonialla sopusoinnun virittäjä on ainoastaan yksi sävy, jota voidaan hyödyntää sen eri kylläisyys- ja tummuusasteissa, jolloin harmonia syntyy samansävyisyydestä. Indifferenttissä keskussävyharmoniaassa värit valitaan joko vaaka- tai pystysuorassa yhdestä väriympyrän puolikkaasta, jolloin niitä yhdistää keskussävy. Polaarissa vastasävyhar-

moniassa yhdistellään vastasävypareja, jotka sijaitsevat väriympyrässä toisiaan vasten. Totaalisessa harmoniassa värejä voidaan valita rajattomasti ja rajoittamatta sen koommin niiden suhteita.

Johannes Ittenin ja Seppo Rihlaman väriharmonioiden välillä voidaan havaita yhtäläisyyksiä. Ittenin värisävyrinnastus peilaa Rihlaman yksisävyharmoniaa. Ero näiden teorioiden välillä on siinä, että Ittenin mukaan valittuja sävyjä tulee olla ainakin kolme. Rihlaman yksisävyharmonia rakentuu vain yhdestä sävystä ja sen kylläisyys – ja tummuusasteista. Rihlaman yksisävyharmonia on ehkä helpompi toteuttaa, sillä siihen ei tarvitse sotkea lainkaan muita värejä, jolloin harmoninen vaikutelma on taattu. Ittenin värisävyrinnastuksesta tekee vaikeamman yhteensopivien värisävyjen valinta. Polaarista eli vastasävyharmoniaa voidaan verrata vastaväririnnastukseen, molemmissa väriharmoniaa haetaan vastaväreillä, joilla pyritään synnyttämään erilaisia silmää miellyttäviä väri vaihteluja. Vastavärien harmonia perustuu värien voimakkaaseen yhteenkuuluvuuteen (Wetzer, 2000, 71).

”Koska väri on ilmaisun ydin, on määriteltävä ensin väripinnat jotka sitten synnyttävät kaikki viivat. Se joka piirtää ensin viivat ei koskaan saavuta voimakasta ja yhtenäistä väri vaikutusta.” (Itten, 1961, 18.) Ittenin väittämä on varsin mielenkiintoinen, sillä itse olen lähestynyt kalenterin visuaalista suunnittelua aivan toiselta kantilta. Olen toiminut täysin päinvastaisesti, sillä tein ensin kuvitukset ja vasta sen jälkeen keskityin väreihin. Tuntui omituiselta ensiksi miettiä olemattomalle elementille väriä ilman minkäänlaista muotoa. Kuvitettuani elementit, minun oli helpompi nähdä kuvio jonkin värisenä, sillä itse kuvituksen luonne edisti ajatusta siitä, minkä värinen se voisi olla.

4.6 Tammikuusta joulukuuhun

Kalenterini eri kuukausien värien välillä voidaan havaita yhtäläisyyksiä. Siksi olen jakanut kalenterini 12 kuukautta pareihin, jotka tavalla tai toisella muistuttavat väreiltään toisiaan. Väripareina toimivat tammi-marraskuu, helmi-kesäkuu, maaliskuu-joulukuu, huhti-heinäkuu, touko-syyskuu ja elo-lokakuu. Osa kalenterini lähisävyharmoniaan perustuvista värisävykokonaisuuksista voidaan johtaa myös muihin harmoniatierioihin, mutta niiden määrittämisessä riittäisi jälleen aihetta kokonaan toiseksi oppinäytetyöksi. Selkeimmistä väriharmoniainnastuksista mainitsen lyhyesti. Useimmiten kokosin jokaisen

kuun väreistä värisuoran, johon valikoin haluamani värit väriympyrältä lähiväriharmonian perustein. Sen jälkeen muuntelin värien kylläisyyttä ja tummuutta. Värit saattoivat vaihdella lukumäärältään vain muutamasta kymmeneen eri sävyyn yhden kuukauden kohdalla riippuen kuvituksesta. Kokeilin värejä tekemällä jokaisesta kuvituselementistä siluetin, jota monistin tarvittavan määrän.

Tammikuu (liite 2) ja marraskuu (liite 4) muodostavat toisiaan muistuttavan väriskaalan. Tammikuun kohdalla sirkusvankkurin väri vaihtuu sinertävänvihreästä kirkkaanvihreään ja marraskuun kohdalla tiikeri vihertävänkeltaisesta vihertävänsiniseen. Tammikuussa lähiväreinä ovat tasan kaksi vihreää, marraskuussa lähivärejä on kolme: sininen, vihreä ja keltainen. Tammikuun värit ovat muunneltu väriympyrän kahdesta vihreästä, mutta niiden kylläisyysarvot ovat lähellä toisiaan. Vaaleampi vihreä taittaa keltaiseen ja tummempi siniseen. Tammikuun värimaailma voidaan johtaa Johannes Ittenin kylmä-lämmin rinnastukseen, sillä keltainen väri kuuluu lämpimiin sävyihin, vihreä ja sininen kylmiin. Vaikka värit ovat valittu silmämääräisesti, ne tukevat toisiaan. Vaaleampi vihreä tulee tarpeeksi esiin tummemmasta taustasta. Tammikuun vihreä yleisvaikutelma vaihtuu marraskuun kohdalla vihertävänkeltaiseksi. Marraskuu on siitä erikoinen kuukausi väreiltään, että yksi tiikereistä on liukuvärjätty (liite 4). Muiden kolmen tiikerin sävyt ovat poimittu liukuvärjätystä tiikeristä, jonka väri vaihtuu keltaisesta siniseen.

Kuva 24. Tammi- ja marraskuun värimaailma.

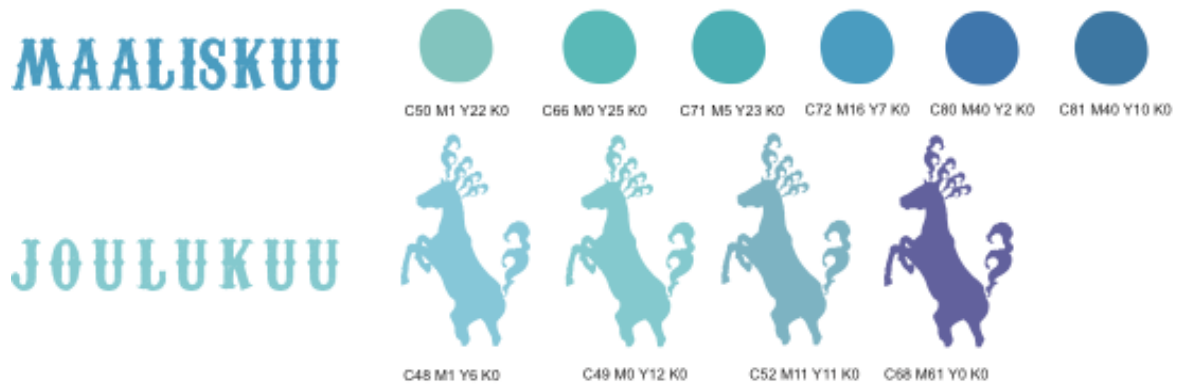
Helmikuun (liite 2) ja kesäkuun (liite 3) kohdalla värisävyjä on yhteensä kuusi ja kuvitusten väri vaihtuu punaisesta siniseen. Lähivärit molemmissa ovat sininen, violetti ja punainen. Helmikuun lähivärit muuttuvat tummasta, synkästä sinivioletista kirkkaanpunakkaan pinkkiin. Kesäkuussa on enemmän punaiseen taittuvia sävyjä, jotka koros-

tuvat kuvituksissa. Helmikuun ensimmäinen versio oli huomattavasti haaleampi ja miitäänsanomattomampi eikä sopinut teemaan. Muokkaamalla värien kylläisyysarvoja, sain väreistä kirkkaammat ja värikylläisemmät. Helmikuun värivaikutelma on pinkki-sinivoittoinen ja heinäkuun puna-sinivoittoinen. Helmikuun kuvituksissa sinistä väriä on käytetty enemmän kuin heinäkuun kuvituksissa, sillä kesäkuussa on vain yksi violetin-sininen elementti. Elokuun sinivioletti tirehtööri yhdessä kirkkaan punaisen tirehtöörin kanssa hallitsee tilaa ja luo kontrastia. Samalla siinä korostuu jälleen Ittenin kylmälämmiin rinnastus, sillä sininen ja violetti ovat kylmiä värejä toisin kuin punainen.

Kuva 25. Helmi- ja kesäkuun värimaailma.

Maaliskuun (liite 2) ja joulukuun (liite 4) värimaailmat ovat selvästi samankaltaiset. Maaliskuun sirkuspalloja on kuudessa eri sävyssä, joulukuun hevosia vain neljässä. Lähiväreinä molempien kuukausien kohdalla ovat kaikki kolme sinisen sävyä väriympyrältä. Maaliskuun väriskaala kulkee tasaisesti vaalean sinisestä tummempaan siniseen. Vaaleita sävyjä skaalassa on kolme ja tummempia kuusi, joista muutama sävy muistuttaa turkoosia. Vaaleita sävyjä olen käyttänyt tummempien pohjalla ja siten synnyttänyt kontrastia sävyjen välille. Joulukuun väriskaalaan kuuluu neljä sävyä, joista kolme ovat vaaleampia sinisiä ja yksi tummempi, joka taittaa violettiin. Maaliskuuhun verrattuna värit ovat sinisempiä ja kirkkaampia. Joulukuun hallitseva väri on sininen ja maaliskuun turkoosi.

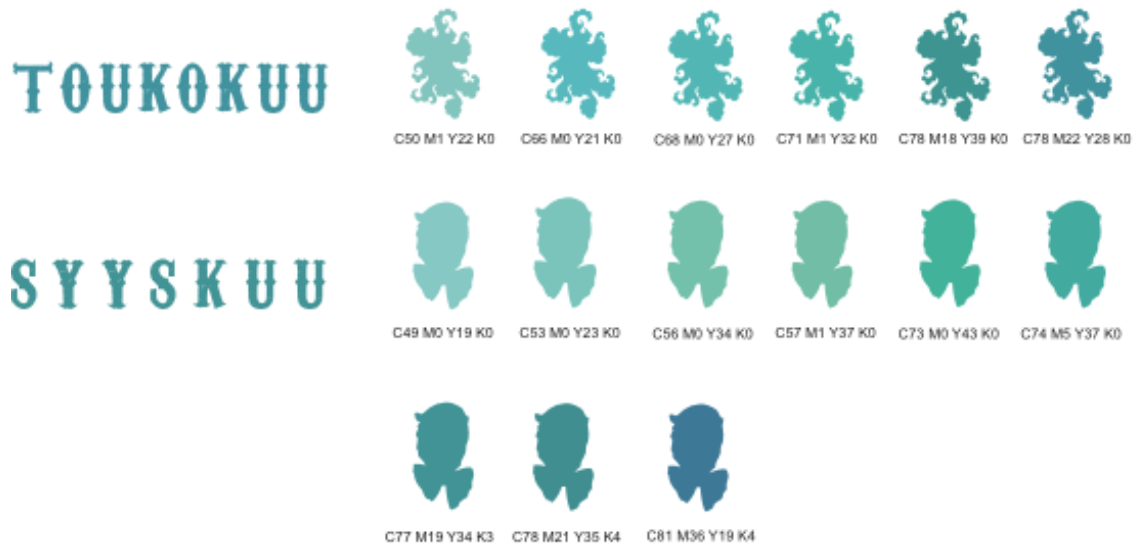
Kuva 26. Maalis- ja joulukuun värimaailma.

Huhtikuun (liite 2) kuumailmapallon kuusi eri vivahdetta muuntuvat oranssista punaiseen. Heinäkuussa (liite 3) lintu toistuu neljässä eri värissä, jotka muuntuvat keltaisesta oranssiin. Huhtikuun lähisävyt ovat väriympyrän oranssit sekä punainen, elokuun keltainen sekä oranssit. Heinäkuun erottaa huhtikuusta keltainen sävy, joka toimii kuvituksen vallitsevana värinä, kun taas huhtikuun kohdalla vallitseva väri on punaoranssi. Ongelmia huhtikuun värien määrittämisessä oli punaisen kohdalla, sillä en halunnut käyttää joulunpunaista pigmenttiä ja siksi väriskaalan kaksi viimeistä punaista ovat enemmän kirkkaamman punaisia kuin tummia. Henkilökohtaisesti huhti- ja heinäkuun väriskaalojen määrittäminen oli vaikeinta, sillä en itse juurikaan pidä oranssista tai punaisesta. Halusin kuitenkin ottaa värit mukaan kalenteriin, jotta koko väriympyrän lähivärit pääsisivät oikeuksiinsa. En myöskään halunnut tehdä omasta lähiväriharmoniasta liian yksitoikkoista käyttämällä vain tiettyjä värejä. Sirkusteemaa noudattamalla, eri sävyisiä värejä oli valittava paljon.

Kuva 27. Huhti- ja heinäkuun värimaailma.

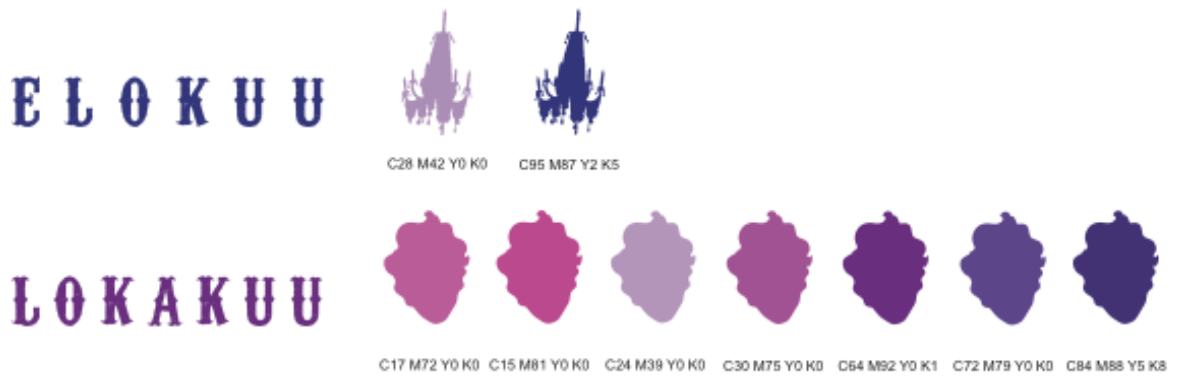
Toukokuun (liite 3) sinertävänkokoosi sirkuskoukero muodostuu sinisen ja vihreän eri sävyistä, joiden kohdalla olen jälleen pelannut niiden tummuusasteella. Värit muuttuvat vaaleanvihreästä tummaan sinertävänkokoosiin. Sekä touko- että syyskuussa (liite 4) lähiväreinä toimivat väriympyrän siniset ja vihreät. Vaikka touko- ja syyskuun väriskaalat muistuttavat toisiaan, ne eroavat sävyiltään merkittävästi. Syyskuussa värisävyjä on huomattavasti enemmän ja ne keskittyvät enemmän vihreän eri sävyihin kuin toukokuun kohdalla sinisen ja turkoosiin. Toukokuussa olen hakenut turkoosiin vivahdetta, jolla olen pyrkinyt raikastamaan täyttä kokonaisuutta, jossa tilaa valkoiselle on jäänyt vain vähän. Syyskuun kohdalla sävyt ovat jonkin verran haaleampia ja yleisvaikutelma jää hieman rauhallisemmaksi. Syyskuun väriskaalassa viimeinen sävy on sinisempi kuin toukokuun väreissä, tosin selkeästi sinistä väriä syyskuussa on käytetty vain yhtenä apinana kuvapinnan oikeassa alakulmassa. Toukokuun värivaikutelma on enemmän turkoosi, syyskuun puolestaan vihreä.

Kuva 27. Touko- ja syyskuun värimaailma.

Elokuun (liite 3) ainoat kaksi väriä muistuttavat erehdyttävästi lokakuun (liite 4) seitsemästä sävystä koostuvan väriskaalan kahta sävyä. Elokuussa lähisävyinä ovat väriympyrän syvämpi sininen ja violetti, lokakuussa värit ovat sama sininen ja violetti, purppura ja punainen. Elokuussa on vain kaksi sävyä, koska kattokruunu toistuu kahdesti aivan kuten tammikuun sirkusvankkurin kohdalla. Lokakuussa kasvoja sekä eri sävyjä on yhtä monta. Lokakuun värit liukuvat punaisesta violetin siniseen ja värierot siluettien välillä ovat huomattavat.

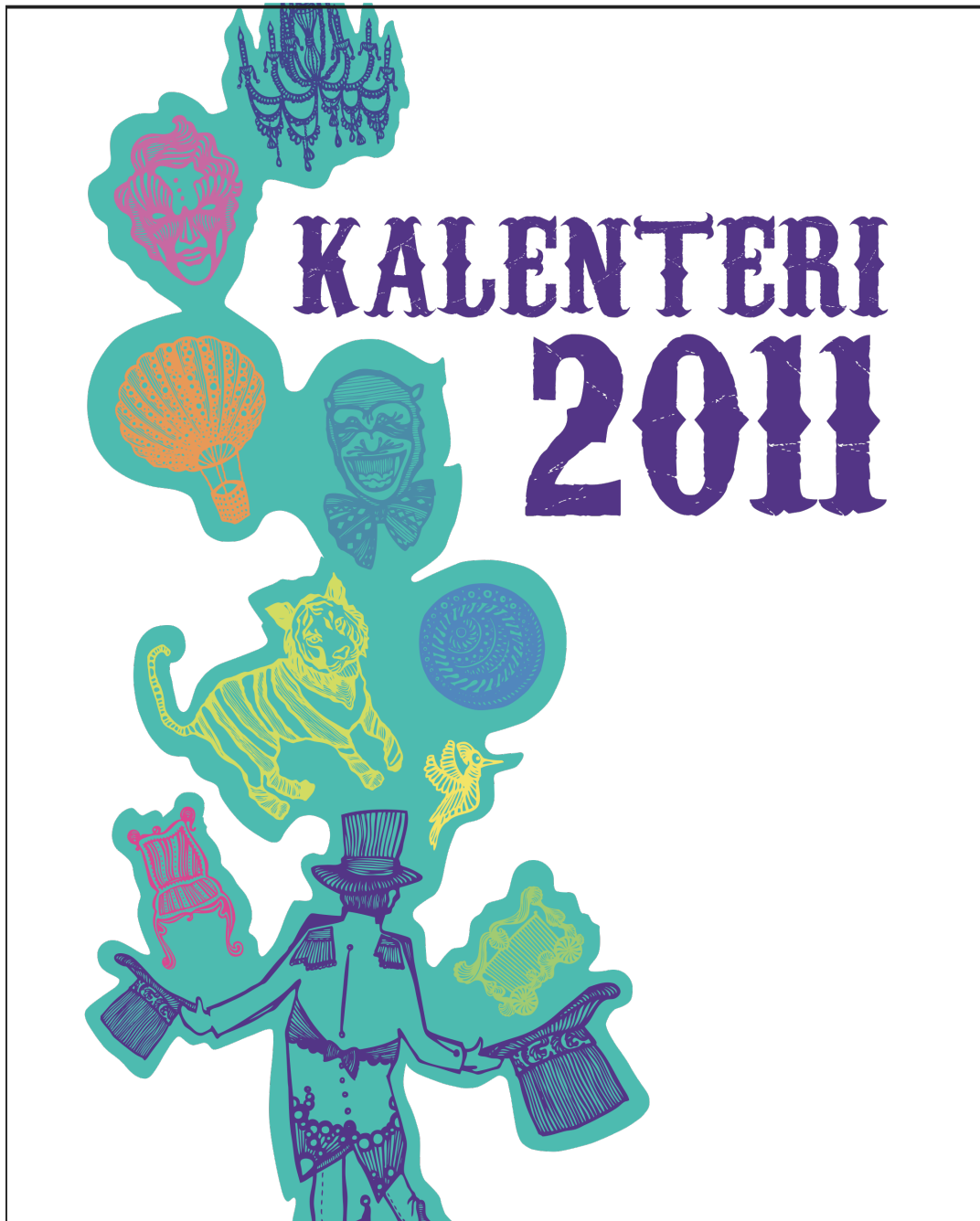

Kuva 28. Elo- ja lokakuun värimaailma.

4.7 Kansi

Kalenterin kanteen olen koonnut sirkuselementtejä kalenterin varrelta. Kaikki kalenterin kuvitukset eivät kuitenkaan näy kaikki kannessa. Puuttumaan jäävät toukokuun koukero ja joulukuun hevonen, jotka eivät yksinkertaisesti sopineet kanteen. Kannessa yhdeksän sirkuselementtiä nousevat tirehtöörin hatusta ikään kuin taikatempuna, joka sopii sekin osaksi sirkusta. Yksittäinen kuvituselementti toistuu samassa värissä kuin kunkin kuun kohdalla ja fontti säilyy samana läpi koko kalenterin. Kansi eroaa muista kalenterin lehdistä, sillä siinä värien valinta ei perustu lähisävyihin. Kalenterin kanteen halusin koota vahvoja värejä, jotta sirkusteema olisi selkeä jo heti kansilehden ensivaikutelmasta asti. Vihreä väri kuvituselementtien taustalla sitoo ne toisiinsa ja synnyttää dynaamisuutta kuvitusten välille. Kanteen jätin tarkoituksella tyhjää tilaa, jotta kuukausien raikkauden ja ilmavuuden tuntu toistuisi samanlaisena kannessa vaikka kuvituselementtejä on enemmän.

Kuva 29. Kalenterin kansi.

4.8 Painoprosessi ja sidonta

Kalenterin painatin valkoiselle päällystämättömälle Smooth surface munken polar 300g/m²- paperille Metropolian digipainossa. Paperin oli oltava tarpeeksi paksua, jotta kalenteri roikkuisi ryhdikkäästi seinällä. Valkoinen paperi oli alusta asti selkeä valinta, koska valkoiselta pohjalta värit erottuvat paremmin kuin tummalta. Halusin värien nä-

kyvän mahdollisimman raikkaina ja puhtaina. Kalenterin sitoo kierresidonta ja se roikkuu seinällä siihen liitetystä samanvärisestä henkarista.

5 LOPUKSI

5.1 Teoreettiset johtopäätökset

Projektia tehdessä ja erilaisia väriharmonioita tutkiessa, selvisi yksi äärimmäisen tärkeä seikka väriharmonian tavoittelun kannalta. Värien tasapaino saavutetaan ainoastaan jonkin ennalta sovitun tai suunnitellun säännön kautta. Värien välillä on oltava tietoon perustuva järjestys, jotta lopputulos olisi harmoninen. Kemisti Wilhelm Ostwald tutki värien etäisyyksiä ja keskinäisiä suhteita kaksoiskartion muotoisessa väriavaruudessa. Ostwald loi väreille järjestyksen, jossa kaikki esitetyt värit olivat samanmittaisen visuaalisen etäisyyden päässä toisistaan sijaiten tarkalleen toisiaan vastapäätä. Ostwald osoitti väriympyränsä värien olevan harmoniassa jos ne sijaitsevat sen lävistäjällä. Tutkimustensa tulokset hän kiteytti yhteen perussääntöön julistamalla harmonian olevan yhtä järjestyksen kanssa. (Arnkil, 2008 130.) Ostwaldin ja Johannes Ittenin teoriat ovat ristiriidassa, sillä Ostwaldin ja Ittenin väriympyröiden värien järjestys eroaa toisistaan merkittävästi. Ostwaldin väriympyrällä sininen ja keltainen ovat vastakkain, Ittenin väriympyrällä vastakkain ovat sininen ja oranssi. Kaikki Ittenin väriympyrän vastavärit synnyttävät harmaan värin, joka luo silmään tasapainoa, toisin kuin Ostwaldin vastavärit. (Itten, 1961, 21.)

Väriharmonioita käsiteltäessä, voin olla yhtä mieltä Johannes Ittenin (1961, 19) kanssa tosiasiaista, että ihmisillä on eroavia käsityksiä värien tasapainosta. Ei ole yhtä oikeaa tapaa määrittää harmonisia värejä, sillä yksilö näkee ja kokee värit omalla tavallaan. Sanonta "kauneus on katsojan silmässä" istuu osuvasti väriharmonian yhteyteen, sillä vaikka kuinka värien symmetriaa haettaisiin jonkin teorian kautta, ihminen tulkitsee värejä joka tapauksessa eri tavoin. Yhtä mieltä olen myös siitä, että harmoniaa tavallisesti mitataan miellyttämisen asteikolla (Itten, 1961, 19). Ostwald luokittelee väriyhdistelmän miellyttäväksi jos värien välillä vallitsee jokin järjestelmällinen tai säännöllinen suhde (Itten, 1961, 21). Pitää paikkansa, että harmoniset väriyhdistelmät koetaan

usein miellyttävinä ja disharmoniset epämiellyttävinä. Harmoninen väriyhdistelmä voi kuitenkin olla disharmonista huomattavasti tylsempi.

Harald Arnkil kyseenalaistaa Ittenin väriympyrän sekä seitsemän rinnastusta kirjassaan *Värit havaintojen maailmassa* luvussa 3 ja 5. Arnkil horjuttaa Ittenin näkemystä siitä, että fysiologisen värin määrittäminen olisi käytännössä niin yksiselitteistä kuin Itten (1961, 30) yksinkertaisella väriympyrällään antaa olettaa. Hän epäilee rohkeasti Ittenin väriympyrän oikeaoppisuutta, sillä Arnkilin (2008, 133) mukaan fysiologiset vastavärit eivät vastaa pigmenttien sattumanvaraisia komplementtisuhteita. Arnkil pyrkiikin kirjassaan osoittamaan erilaisten väriteorioiden olevan ristiriitaisia ja jopa epätodennäköisiä. Tämä edistää käsitystäni siitä, että yhtä oikeaa väriharmoniaa on käytännössä mahdollista luoda.

Kaikille värijärjestelmille on ominaista kuvata väriä kolmella eri pääominaisuudella, joita ovat sävy, tummuus ja kylläisyys (Arnkil, 2008, 155). Tämä jako perustuu ihmisen tapaan nähdä värejä, sillä ihmisen aivot tunnistavat ja erittelevät värejä näiden määritteiden mukaan (Arnkil, 2008, 70.) Silmämme pyrkivät luonnostaan tasapainottamaan värejä (Itten, 1961, 20.) Näköaistimme toimii määrittämällä näkemällemme värille vastavärin, jälkikuvan, joka ilmaantuu silmäämme näköaistimuksen loputtua. Johannes Ittenin (1961, 49) mukaan vastavärien laki on tasapainon tekemisen peruslaki. Tämä tarkoittaa sitä, että täydellinen harmonia tavoitetaan vain vastaväreillä.

Jos Ostwaldin värikäsitykseen on uskominen, voidaan yhtenäinen värisommitelma luoda jonkun tietyn väriharmoniateorian pohjalta, jolloin väri määrittyy ennalta sovitun järjestyksen kautta ja on siten automaattisesti harmoninen. Siksi en ole voinut epäonnistua tasapainoisen värikokonaisuuden luomisessa, sillä värivalintani perustuvat tiedossa olevaan väriharmoniateoriaan. Sen täydellisyydestä voidaan jälleen olla montaa mieltä. Näin ollen, olen kuitenkin onnistunut saamaan aikaan yhtenäisen ja miellyttävän värikokonaisuuden.

Värit ovat harmoniassa jos ne on valittu jonkin käyttötarkoituksen perusteella, sillä Seppo Rihlaman (1997, 85) värisoinnutuksessa etsitään tarkoituksenmukaisia värejä, joiden tulee sopia kulloinkin kyseessä olevaan käyttökohteeseen. Valitsemani värit ovat tarkoituksenmukaisia, koska olen pyrkinyt välittämään niillä sirkusmaista tunnelmaa,

joka on kalenterini pääteema. Voin siis jälleen todeta onnistuneeni, ainakin jos luotamme tähän teoriaan. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen eikä makuasioista ei käy kiistelemisen, joten on parempi antaa kalenterin puhua puolestaan.

5.2 Projektin yhteenveto

Projektin osalta hankalinta oli valinnan vaikeus, sillä mieleni muuttui värisävyjen kanssa tiuhaan tahtiin. Mitä enemmän perehdyin erilaisiin sävyharmonioihin, sitä vaikeammaksi muuttui niistä vain yhden valitseminen. Väriteorioihin perustuvat sävyharmoniat osoittautuivat monet ristiriitaisiksi ja välillä tuntui, että valitsemani aihe on kuin loputon suo. Väriä kun voi tutkia niin monelta kantilta ja eri näkökulmista. Kalenterin lähisävyharmonian määrittäminen, oman värimaailman löytäminen, sen hyödyntäminen sekä teoreettisen osuuden rajaaminen oli todella haastavaa.

Onnistuttua määrittelemään raamit aiheelleni, oli huomattavasti helpompaa ryhtyä tuumasta toimeen. Kuvitukset sirkusteeman ympärille syntyivät suhteellisen kivuttomasti, mutta niiden työstäminen Illustrator- ohjelmassa ei aina ollut yksioikoista. Kuvituselementtien asemointi oli yksi kompastuskivistä, sillä saman elementin saattoi sijoittaa kuvaan monella eri tavalla. Saatuaani idean yhden elementin monistamisesta ja päällekkäisyydestä, alkoi lyyti kirjoittaa.

Opinnäytetyötä tehdessä opin paljon uutta väreistä ja niiden määrittämisestä sekä kuvittamisesta. Kuvitusta tehdessäni ymmärsin, että vain taivas on rajana. Äärimmäisen tärkeää erilaisten väriteorioiden käsittämisen kannalta, oli omaksua värin perusmääritteet sekä ottaa selvää mistä ja miten väri syntyy. Välillä tuntui siltä, kuin olisin opiskellut hepreaa, sillä värin ymmärtäminen tieteelliseltä pohjalta, vaatii perehtymistä värin olemukseen atomien tasolla. Kaiken kaikkiaan sekä teoreettinen että projektiluontoinen prosessi opetti suunnitelmallisuutta sekä kärsivällisyyttä. Ilman pitävää suunnitelmaa on hyvin vaikea käsitellä laajaa kokonaisuutta saatekaan rakentaa yhtenäistä harmonista värimaailmaa. Jos jotain olisin tehnyt toisin, olisin määrittänyt vielä tiukemmat rajat työni molemmille osioille, tehnyt perusteellisemmän suunnitelman, joka olisi saattanut helpottaa kokonaisuuden hallitsemista ja sen käsittelyä.

LÄHTEET

Arnkil, Harald 2008. Värit havaintojen maailmassa. Toinen painos. Helsinki: Taideteollinen Korkeakoulu.

Coloria.net/Päivi Hintsanen 2010. [verkkodokumentti]. Sanasto. Saatavuus: <<http://www.coloria.net/sanasto.htm>> (29.9.2010).

Huttunen, Martti 2004. Värit pintaa syvemmältä. Ensimmäinen painos. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Itten, Johannes 1961. Värit Taiteessa (alkuperäinen teos Die Kunst der Farbe). Kolmas painos. Saksa: Ravensburger Buchverlag Otto Maier GmbH.

Kotila, Anu 2010. Pin-up kuvan kehitys ja kuvallinen ilmaisu. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Rihlama, Seppo 1997. Värioppi. Kuudes uusittu painos. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Säämänen, Katri 2010. [verkkodokumentti]. Johdanto. Saatavuus: <<http://www.niksula.hut.fi/~ksaamane/studio4/essee1/>> (24.9.2010).

Wetzer, Hannele 2000. Värivaaka. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Wikipedia 2010. [verkkodokumentti]. Johannes Itten. Saatavuus: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Johannes_Itten> (1.10.2010).

KUVAT

Kuva 1, sivu 6. McClure, Nikki 2007. Saatavuus:

<<http://www.apartmenttherapy.com/chicago/organizing/nikki-mcclure-2007-wall-calendar-015511>> (8.9.2010)

Kuva 2 ja 3, sivu 7. Jack, Suzy 2010. Saatavuus:

<<http://www.papercrave.com/images/blog-images/2010-calendar/2/susy-jack.jpg>> (12.9.2010).

Kuva 4, sivu 8. Jar, Valerie 2010. Forest Calendar. Saatavuus:

<<http://www.papercrave.com/images/blog-images/2010-calendar/4/valerie-jar.jpg>> (13.9.2010).

Kuva 5, 6 ja 7, sivut 10-11. Omatekemiä kuvia, jotka perustuvat Johannes Ittenin 12-osaisen väriympyrän väreihin.

Kuva 8, sivu 13. Wikipedia, 2010. Pääväri. Saatavuus:

<<http://fi.wikipedia.org/wiki/P%C3%A4%C3%A4v%C3%A4ri>> (20.9.2010).

Kuva 9, sivu 18. Wikipedia, 2010. Johannes Itten. Saatavuus:

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Johannes_Itten> (5.9.2010).

Kuva 10, sivu 19. James, Roper 2007. Fallout. Saatavuus:

<<http://www.jroper.co.uk/graphic/hypermass%20graphic/fallout/Fallout.jpg>> (25.10.2010)

Kuva 11, sivu 20. Gabriel, Moreno 2009. More than an illustration. Saatavuus:

<http://somerandomdude.com/wp-content/plugins/wp-omatic/cache/8c436_FGyYkVVUwnh892y9Yv3tZJoDo1_500.jpg> (28.10.2010).

Kuva 12, sivu 21. Salvador, Dali 1944. One Second Before Awakening from a Dream Caused by the Flight of a Bee Around a Pomegranate. Saatavuus:

<http://2.bp.blogspot.com/_aDL2hf0tHj4/SAIbc07_UJI/AAAAAAAAAp0/ctOuc2wPpRA/s4> (3.11.2010).

Kuva 13, sivu 22. Rantanen, Mari 2001. All systems go. Saatavuus: <<http://www.marirantanen.com/2000-2002/2000-2002.html>> (5.11.2010).

Kuva 14, sivu 23. Van Gogh, Vincent 1888. The Café Terrace on the Place du Forum, Arles, at Night. Saatavuus: <http://www.vangohartprints.net/images/van_gogh_cafe.jpg> (6.11.2010).

Kuva 15, sivu 24. Matisse, Henri 1916. The Piano Lesson. Saatavuus: <http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78908> (6.11.2010).

Kuva 16, sivu 25. Strömman, Kasper 2009. Hörselhunden Hasse. Saatavuus: <<http://www.napaillustrations.com/fi/kasper-stromman/category/10.html>> (6.11.2010).

Kuva 17-20, sivut 26-28. Omatekemiä kuvia.

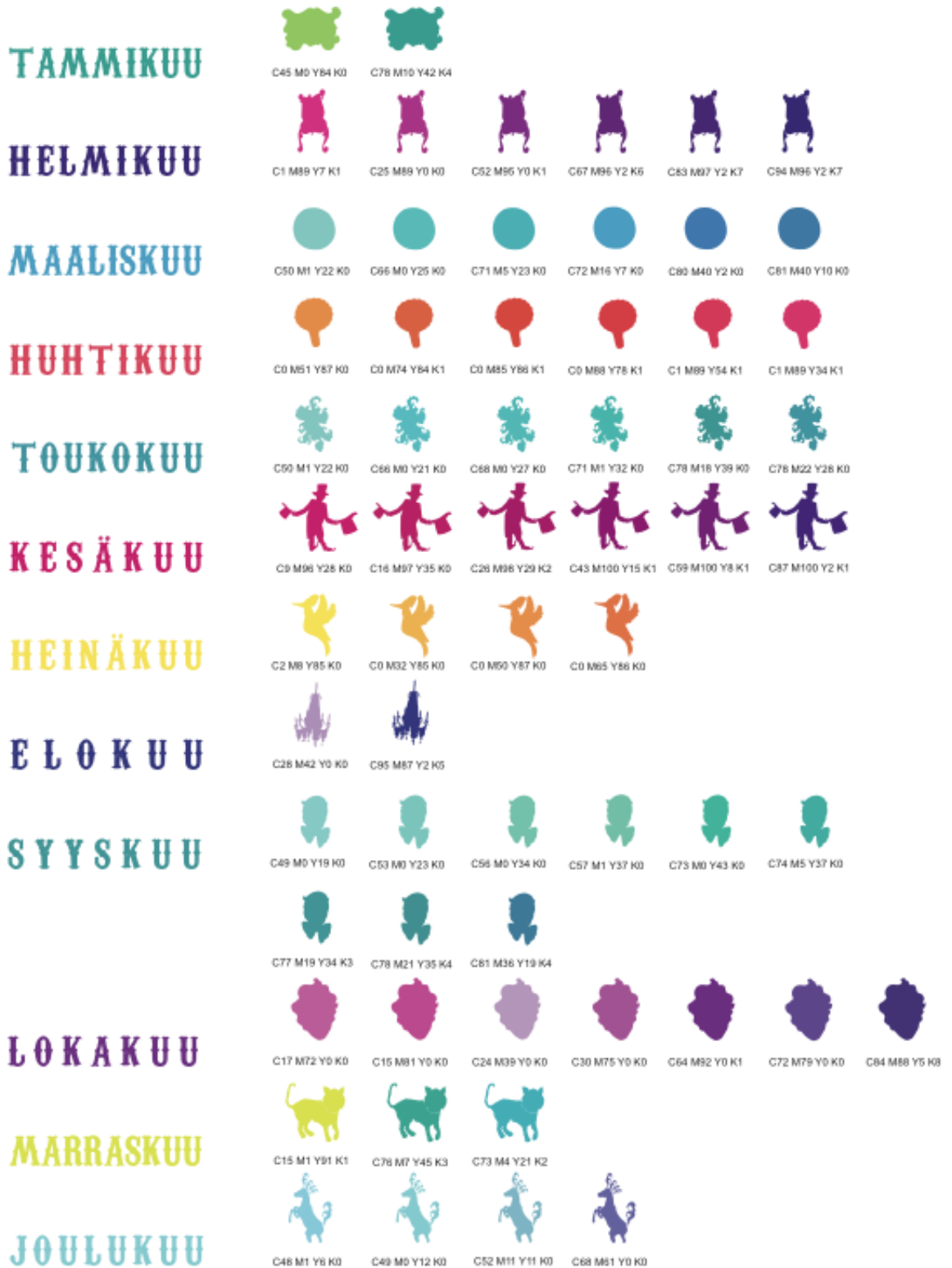
Kuva 21, sivu 30. Sirkusfontit. Saatavuus: <<http://magicjelly.typepad.com/Circus-Fonts.jpg>> ja <http://up.kingsof3rb.com/files/35/438_1200224971.jpg> (25.9.2010).

Kuva 22-29, sivut 31-39. Omatekemiä kuvia.

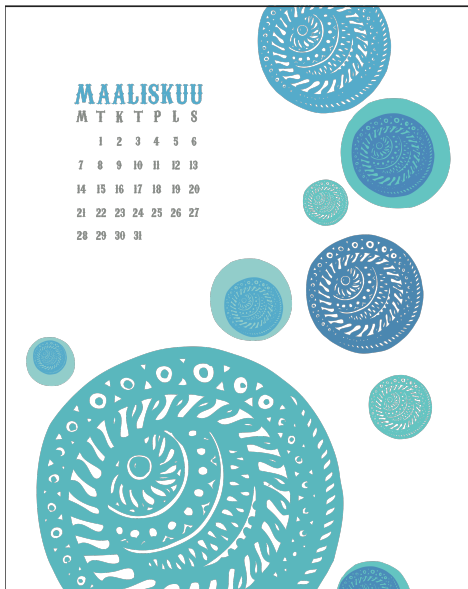

LIITTEET

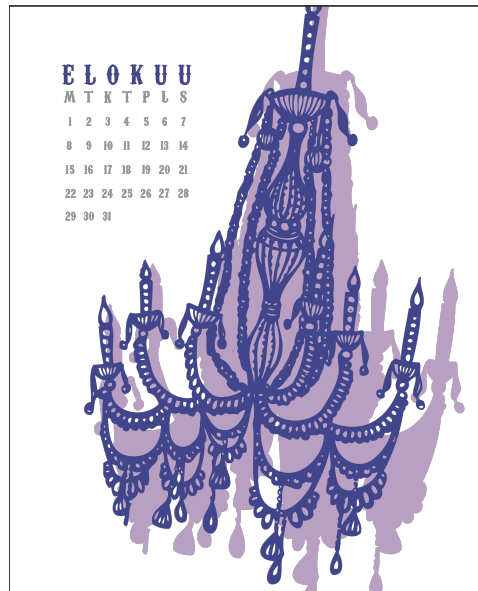
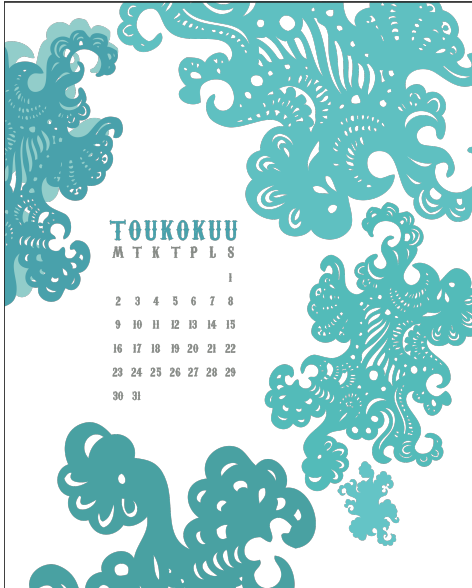
LIITE 1

LIITE 2

LIITE 3

LIITE 4

